

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
TIESĪBU ZINĀTNES NODAĻA

**KRIMINĀLLIKUMA 109.PANTA „PATVAĻĪGA KOKU
CIRŠANA UN BOJĀŠANA” KVALIFIKĀCIJAS PROBLĒMAS**

BAKALaura DARBS

Autore: **Līga Beidiņa**

Studenta apliecības Nr.:lb06025

Darba vadītāja: docente Dr.iur. Diāna Hamkova

RĪGA 2012

ANOTĀCIJA

Laika gaitā, attīstoties ražošanai, pieaug arī koksnes resursu izmantošana, piemēram, celulozes un papīra rūpniecībai.

Tā kā mantkārīgā nolūkā, vairot labklājību, palielinājās koku ciršana, tad valsts ieviesa administratīvi tiesisko attiecību nodibināšanu ar ikkatru personu, kura vēlas cirst kokus, lai kontrolētu valsts mežainumu un realizētu dabas aizsardzības funkcijas, bet to un citu nosacījumu neievērošanas gadījumā, personas saukšanu pie kriminālatbildības vai atsevišķos gadījumos – pie administratīvās atbildības.

Darba mērķis ir kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu piemērošanas izpēte. Lai sasniegtu pētījuma mērķi, izvirzīti šādi uzdevumi: analizēt kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu piemērošanas priekšnosacījumus, pētīt statistikas datus par minētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanu Latvijā, kā arī salīdzināt ar normatīvajiem aktiem ārvalstīs.

Darba izstrādes rezultātā autore pēc nepieciešamības iesaka rediģēt gan Krimināllikuma 109.pantu, gan citas ar šā noziedzīgā nodarījuma kvalificēšanu saistītās normas, kā arī norāda uz to, ka valsts apskatāmā noziedzīgā nodarījuma kriminālprocesā nevar būt cietusī persona.

Svešs mežs un cita sveša zemes platība. Būtisks kaitējums. Tīšs nodarījums. Apskatāmā noziedzīgā nodarījuma organizētāja kā izdarītāja vaina.

ANNOTATION

At the time when manufacturing developed at a different stage, expanded the need for usage of wood, for instance, the usage of wood in cellulose and paper industries.

The State introduced Laws and Regulations on wood to maintain control over the felling of wood as some people want to have advantages of wood and some are of malice prepense. Therefore forests will be attained wooded and environment conservated/preserved. If citizens do not abide by enforced laws and regulations and introduced restrictions under the administrative procedure law and administrative law of the State or infringe their rights as it concerns the usage of wood and felling wood, they will be obliged to make answer for criminal liability and in some cases they will called for administrative liability.

This term paper is conducted to meet the purpose of following: make research on arbitrary conduct as it concerns felling wood and carry out study on penalty imposed on law breaker who is called to answer for criminal liability. On the basis of findings of conducted research, the author of current paper suggests editing out the Article 109 stated in criminal law and editing other statutes that are pertained to qualifying a crime and the author of this paper has noticed that there is no description given to the law breaker and the author of this paper has noticed that the State cannot be admitted guilty for arbitrary of wood felling.

Foreign forest and acreage of land. Essential detriment. Premeditated offence. Offender is considered to be guilty of offence.

SATURA RĀDĪTĀJS

Anotācija.....	2
Annotation	3
Ievads.....	5
1. Kriminālbildības par patvaļīgu koku ciršanu vēsturiskā attīstība Latvijas teritorijā	7
2. Noziedzīga nodarījuma par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu juridiskā analīze	16
2.1. Noziedzīga nodarījuma objekts	17
2.2. Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse	19
2.3. Noziedzīga nodarījuma subjekts.....	34
2.4. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse	37
3. Noziedzīgs nodarījums par patvaļīgu koku ciršanu ārvalstu normatīvajos aktos	41
Secinājumi	43
Izmantotā literatūra un avoti.....	46
Pielikumi.....	51
1.pielikums. Augošu koku patvaļīgas ciršanas gadījumi no 2007.gada līdz 2011.gadam	51
2.pielikums. Patvaļīgu koku ciršanas gadījumu skaits valstī no 2002.gada līdz 2011.gadam ..	52
3.pielikums. Patvaļīgas cirtes rezultātā radīto zaudējumu apmērs valstī no 2001.gada līdz 2011.gadam	53
4.pielikums. Dabas videi nodarīto zaudējumu aprēķins krimināllietā nr.11250009611	54
5.pielikums. Apliecinājums koku ciršanai krimināllietā nr.11250009611	55

IEVADS

Dabas resursu izmantošanas aktualitāte aizsākās ražošanas attīstības laikmetā 19.gadsimtā, līdz ar to strauji palielinājās koku izciršana celulozes un papīra rūpniecības nolūkā, tādējādi koksne kļuva par vēl nozīmīgāku resursu un strauji pieauga tās ekonomiskā nozīme.

Šī iemesla dēļ palielinājās koku ciršana, jo tādējādi mantkārīgā nolūkā tika gūti papildus ienākumi arī labklājības vairošanai, ne tikai lai apmierinātu primārās vajadzības, piemēram, nodrošināt siltumu dzīvesvietā.

Lai valsts pārzinātu un kontrolētu mežainumu, kā arī veicinātu dabas aizsardzību tās teritorijā, proti, gan valsts, gan privātīpašumā esošajos mežos, tā paredzējusi administratīvi tiesisko attiecību nodibināšanu ar ikkatru personu, kura vēlas cirst kokus, uzliekot tai par pienākumu pirms koku ciršanas iegūt pozitīvu administratīvo aktu – atļauju koku ciršanai.

Gadījumā, ja persona nav vērsusies Valsts Meža dienestā vai citā kompetentā iestādē šādas atļaujas saņemšanai vai tai ir izdots atteikums iegūt atļauju, vai arī tā pārsniegusi atļaujā noteiktās cirsmas robežas, cērtamo koku daudzumu vai citus nosacījumus, tad par to paredzēta kriminālatbildība, bet atsevišķos gadījumos administratīvā atbildība.

Neskatoties uz to, ka pēc vairāk kā divdesmit Latvijas neatkarības gadiem jau ir izveidojusies stabila tiesu prakse kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu piemērošanā, vēl joprojām iespējams konstatēt problēmjautājumus.

Autore šā darba ietvaros analizēs kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu vēsturisko attīstību, kas ietverta pirmajā nodaļā, bet otrajā nodaļā – kriminālatbildības iestāšanās priekšnosacījumus, analizējot minētā noziedzīgā nodarījuma objektu un objektīvo pusi, subjektu un subjektīvo pusi. Savukārt šī darba trešajā nodaļā autore apskatīs citās valstīs pastāvošo krimināltiesisko regulējumu par patvaļīgu koku ciršanu, salīdzinot to ar Latvijas Krimināllikumu.

Darbā tiks analizēta tiesu prakse par kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu piemērošanu, bez tam tiks apskatīta minētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas statistika pēdējos desmit gados.

Darba mērķis ir kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu piemērošanas izpēte, konstatējot problēmas un sniedzot tām risinājumus. Pētījuma mērķa sasniegšanai, autore sev izvirza sekojošus uzdevumus:

- 1) analizēt kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu piemērošanas priekšnosacījumus;

- 2) izpētīt statistikas datus par minētā noziedzīga nodarījuma izdarīšanu Latvijā;
- 3) salīdzināt ar augstāk minētā noziedzīgā nodarījuma krimināltiesisko regulējumu Latvijā un ārvalstīs.

Darba mērķa sasniegšanai autore izmantos šādas pētījumu metodes:

- 1) teorētisko metodi, ar kuru tiks analizēti normatīvie tiesību akti un juridiskā literatūra;
- 2) empīrisko metodi (praktiskā darba pieredze);
- 3) vēsturisko metodi - pētot kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu un bojšanu piemērošanas attīstību vēsturiskajā skatījumā;
- 4) statistiskās analīzes metodi.

Bakalaura darba izstrādē autore izmantos normatīvos aktus, juridisko literatūru, interneta resursus.

1. KRIMINĀLATBILDĪBAS PAR PATVAĻĪGU KOKU CIRŠANU VĒSTURISKĀ ATTĪSTĪBA LATVIJAS TERITORIJĀ

Pirms analizēt vēsturisko kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu attīstības gaitu, nepieciešams izprast jēdziena „kriminālatbildība” un „patvaļīga koku ciršana” nozīmi. Juridisko terminu vārdnīcā sniegts skaidrojums, ka „kriminālatbildība” ir valsts vārdā uzlikts personas pienākums atbildēt par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, un šī atbildība saistīta ar vainīgā personiskās brīvības, atsevišķu tiesību vai materiāla rakstura ierobežojumiem¹, savukārt jēdziens „patvaļīgs” ir tāds, kas balstās uz paša gribu, ieskatiem, ignorējot likumību un sabiedriskās dzīves normas², tādēļ secināms, ka kriminālatbildība par patvaļīgu koku ciršanu ir valsts vārdā uzlikts personas pienākums atbildēt par izdarīto noziedzīgo nodarījumu, proti, koku atdalīšanu no celma, pilnībā vai daļēji, neievērojot normatīvajos aktos noteikto kārtību.

Latvijā kopš 1999.gada 1.aprīļa ir spēkā 1998.gada 17.jūnijā pieņemtais Krimināllikums³, kura Sevišķajā daļā ietverta nodaļa „Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi”, kurā apkopotas kopskaitā divdesmit normas, no kurām viena nosaka kriminālatbildību par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu, kura iekļauta Krimināllikuma 109.pantā.

Tā kā noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi ir ietverti Krimināllikuma Sevišķās daļas 11.nodaļā, kas atrodas starp 10.nodaļu „Noziegumi pret valsti” un 12.nodaļu „Nonāvēšana”, tad secināms, ka likumdevējs dabas vides aizsardzības nozīmīgumu pielīdzina noziegumiem pret valsti un nonāvēšanu.

Šīs nodaļas īpašā vieta Krimināllikuma Sevišķās daļas sistēmā, un normu skaits liecina par dabas vides aizsardzības svarīgumu un norāda uz tiesisko līdzekļu nozīmīgumu dabas aizsardzībā. Tas ir pamatoti, jo dabas vides stāvoklis visciešākā veidā ir saistīts ar atsevišķu cilvēku un visas sabiedrības bioloģisku pastāvēšanu un tālāku attīstību, kā arī ar valsts saimniecisko attīstību, nodrošinot tautsaimniecību ar tai nepieciešamām izejvielām.⁴

Dabas resursi vienmēr bijuši nozīmīgi cilvēces pastāvēšanā, bet īpaši svarīga to nozīme kļuva renesanses laikā, attīstoties ražošanai⁵, kā rezultātā dabas resursu izmantošana

¹ Autoru kolektīvs Krastiņa I. vadībā. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 121.lpp.

² Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com> [aplūkots 2012.gada 4.aprīlī]

³ Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, nr.199/200.

⁴ Krastiņš U. Latvijas kriminālās likumdošanas pēctecība nodarījumos pret dabas vidi. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 343.lpp.

⁵ [b.a.]. Rūpnieciskā revolūcija. Pieejams: <http://lv.wikipedia.org> [aplūkots 2012. gada 27.martā]

strauji palielinājās, bet tolaik ražošanas industriju pārstāvji vēl nevērtēja dabas resursu izmantošanu tālredzīgi.

19.gadsimta beigās cilvēki sāka apgūt jaunu teritoriju saimniecisko izmantošanu sakarā ar ražošanas straujo attīstību, ko tolaik ļoti ietekmēja kapitālisma pāraugšana imperiālismā.⁶ Meži tika izcirsti celulozes un papīra rūpniecības vajadzībām, bet nepārdomātas lauksaimniecības rezultātā veidojās augsnes erozija (augšņu virskārtas noskalošanās lietus un sniega udeņu darbības rezultātā) un vēja deflācija (iežu izdēdēšanas process, to apsīpēšana, ko izraisa vēja nestās minerāldaļiņas).⁷ Ražošanas un saimnieciskās darbības attīstības rezultātā radās jaunas problēmas, piemēram, ūdenstilpju piesārņošana ar rūpniecības atkritumiem un ķīmikālijām, kā arī gaisa piesārņošana ar dūmgāzēm un kvēpiem. Tā kā rūpniecība un saimnieciskā darbība visā pasaulē turpināja attīstīties, kā rezultātā dabas videi tiek nodarīts kaitējums, jo tiek traucēta tās dabiskā attīstība, tad tiek nodarīts kaitējums atsevišķām augu un dzīvnieku sugām, kavējot to attīstību vai veicinot to iznīkšanu, līdz ar ko tās kļūst īpaši aizsargājamas. Šī iemesla dēļ 20.gadsimtā daudzās pasaules valstīs tika aizsākti mēģinājumi dabas aizsardzības jomā. Tā, piemēram, pēc pirmās starptautiskās dabas aizsardzības konferences 1913.gadā Bernē atpazīstamāks kļuva termins „Dabas aizsardzība”.⁸ Arī Padomju Savienībā nepalika neskarta dabas aizsardzības joma, par ko liecina Padomju Sociālistisko Republiku Savienības Augstākās Padomes devītā sasaukuma 1975.gada 9.jūlijā trešajā sesijā norādītais: „Dabas aizsardzība, tās resursu racionāla izmantošana – viena no mūsdienu aktuālākajām problēmām, no kuras pareiza atrisinājuma daudzējādā ziņā atkarīga sekmīga ekonomikas attīstība, kā arī pašreizējās un nākamo paaudžu labklājība”.⁹ Bet neskatoties uz iepriekš minēto, vēsturnieki atklājuši, ka jau senās Babilonijas ķēniņa Hammurapi likumu kodeksā bija ietverta norma par mežu aizsardzību.¹⁰ Sakarā ar minēto secināms, ka cilvēki, saskaroties ar pirmajām problēmām nepārdomātas dabas resursu izmantošanas rezultātā, sāka rast risinājumus to tālredzīgai izmantošanai.

Lai valsts regulētu un sabalansētu dabas resursu izmantošanu, tika izveidota sistēma, kurā valsts pilnvaroti pārstāvji izdeva atļaujas konkrētiem darbiem saistībā ar dabas resursu izmantošanu, līdz ar ko ikkatrs likumīgs (ar valsti saskaņots) dabas resursu izmantošanas gadījums valstij ir zināms. Tā kā persona, kura vēlas izmantot kādu dabas resursu, ne vienmēr ir spējīga izvērtēt savas darbības radītās sekas, tad likumsakarīgi, ka par valsts noteiktās

⁶ [b.a.]. Высшая стадия капитализма. Pieejams: <http://politekonomi.ucoz.ru> [aplūkots 2012.gada 6.aprīlī]

⁷ Autoru kolektīvs Feldhūna A. un Gūtmaņa A. vadībā. Svešvārdu vārdnīca. Rīga: Liesma, 1978, 134.lpp.

⁸ Tooma A. Dabas pētniecība pirms 1912.gada. Pieejams: www.videsvestis.lv [aplūkots 2012.gada 6.aprīlī]

⁹ Danilāns I. Dabas aizsardzība. Rīga: Zvaigzne, 1980, 3.lpp.

¹⁰ [b.a.]. Dabas aizsardzība. Pieejams: www.geo.lu.lv [2012.gada 15.februārī]

kārtības neievērošanu tika noteikts sods, jo, kā norādījis tiesību zinātnieks Lists¹¹, sods ir viena no augstākām sociālās dzīves parādībām, un šā institūta evolūcija uzskatāma par vienu no spēcīgākiem faktoriem tiesību attīstībā.

Soda piedraudējuma mērķis likumā ir atturēt (atbaidīt) ikvienu no tiesību pārkāpumiem. Ar saprātu apveltītais noziedznieks, kura „kaislības, tieksmes un alkatība” var novest pie noziedzīga nodarījuma, jau iepriekš aprēķina, kas viņu var sagaidīt no tiesiskā viedokļa, līdz ar ko potenciālais noziedznieks atteiksies no plānotās darbības, ja paredzamais soda mērs būs pietiekami augsts, kā arī sodam ir jābūt bargam, lai nodarījums vairs netiktu atkārtots, un kā norāda filozofs un tiesību zinātnieks Seneka: „Neviens saprātīgais neuzliek sodu par to, kas ir nodarīts, bet par to, lai netiktu nodarīts.”¹²

Jāpiemin, ka Baltijas valstīs, kuras nodibinājās uz priekšvara Eiropas drupām, atdaloties no Krievijas pēc kara izbeigšanās, krimināltiesību kodifikācija bija viens no visaktuālākajiem jautājumiem, līdz ar ko Latvijas teritorijā kopš neatkarības pasludināšanas, proti, 1918.gada 18.Novembra, bijuši spēkā šādi kodificēti krimināllikumi:

- 1) ar 1918.gada 6.decembra likumu Latvijā ieviesti 1903.gada Krievijas Sodu likumi¹³;
- 2) 1933.gada 24.aprīlī pieņemts jauns Sodu likums, kas stājies spēkā tā paša gada 1.augustā¹⁴;
- 3) ar 1940.gada 26.novembra Padomju Sociālistisko Republiku Savienības likumu Latvijas teritorijā ieviests 1926.gada Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss¹⁵;
- 4) 1961.gada 6.janvārī pieņemts Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss, kas stājies spēkā tā paša gada 1.aprīlī¹⁶;
- 5) ar 1991.gada 22.augusta likumu Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss tiek uzskatīts par Latvijas Kriminālkodeksu¹⁷;
- 6) 1998.gada 17.jūnijā pieņemts Krimināllikums, kas stājās spēkā 1999.gada 1.aprīlī.¹⁸

¹¹ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 48.lpp.

¹² Krauss D., Pastile K. Krimināltiesību pamatojumi Latvijā un Vācijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 24.lpp.

¹³ Sodu likumi: LR likums. [b.i.], 1930.

¹⁴ Sodu likums: LR likums. [b.i.], 1934.

¹⁵ Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas likums. [b.i.], 1940.

¹⁶ Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas kriminālkodekss: Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas likums. [b.i.], 1984.

¹⁷ Latvijas Kriminālkodekss: LR likums. [b.i.], 1994.

¹⁸ Krastiņš U. Latvijas kriminālās likumdošanas pēctecība nodarījumos pret dabas vidi. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 344.lpp.

1918.gada 6.decembrī Latvijas Tautas Padome atstāja spēkā okupācijas varas ieviestos 1903.gada Sodu likumus pilnā apmērā. Arī pēc padomju varas padzīšanas Tautas Padome ar 1919.gada 5.decembra likumu noteica, ka Latvijā ir spēkā visi Krievijas likumi, kas nav atcelti Latvijā, attiecinot tos arī uz Latgali, kur Sodu likumus ieviesa ar 1920.gada 15.marta likumu.¹⁹

Pēc tam sevišķa komisija pie Tieslietu ministrijas 1920./21.g. sastādīja Sodu likumu pārlabojumu projektu, piemērojot to mūsu valsts iekārtai un dzīves apstākļiem. Projektu drukātā veidā izsūtīja dažādām iestādēm un personām un līdz ar ienākušām atsauksmēm 1922.gadā nodeva kā materiālu sevišķai, pie Tieslietu ministrijas nodibinātai komisijai, kuras uzdevums bija izstrādāt Latvijas Sodu likumu, saglabājot pēc iespējas 1903.gada Sodu likumu konstrukciju un pamatprincipus. Projekta vispārējo daļu valdība 1923.gadā iesniedza Saeimai, kas to nodeva juridiskai komisijai, kur to caurskatīja apakškomisija, savukārt Speciālo daļu iesniedza Saeimai divos paņēmienos – 1924.gadā un 1928.gadā, līdz ar ko 1933.gada 1.augustā, pamatojoties uz Saeimas izdotu speciālu likumu, spēkā stājās 1933.gada 24.aprīlī pieņemtais Latvijas brīvvalsts pirmais krimināllikums – Sodu likums.²⁰

Latvijā ieviestajos 1903.gada Krievijas Sodu likumos nebija izdalīta atsevišķa nodaļa nodarījumiem pret dabas vidi, bet tie bija iekļauti 11.nodaļā „Tautas labklājības aizsardzības noteikumu pārkāpšanā”, kurā ietvertas piecpadsmit dabas aizsardzību regulējošas normas, tai skaitā 255.pants, kurā noteikta kriminālatbildība par augošu mežu ciršanu vai celmu un sakņu laušanu tādos gadījumos, kad tāda ciršana vai laušana aizliegta ar likumu vai saistošo noteikumu, vai attiecīgiem noteikumiem.

1933.gada 24.aprīlī pieņemtajā Sodu likumā dabas aizsardzību regulējošas normas tika ietvertas divās nodaļās. 15.nodaļā „Sabiedriskās labklājības aizsardzības noteikumu pārkāpšana” un 40.nodaļā „Svešas mantas patvaļīga lietošana”, kurās kopā ietvertas deviņpadsmit normas par dabas aizsardzības noteikumu pārkāpšanu. Kriminālatbildība par augošu mežu ciršanu vai celmu un sakņu laušanu tādos gadījumos, kad tāda ciršana vai laušana aizliegta ar likumu vai saistošo noteikumu, vai ar attiecīgiem noteikumiem noteikta 15.nodaļā ietvertajā 271.pantā, bet kriminālatbildība par patvaļīgu koku ciršanu svešā mežā noteikta 40.nodaļā ietvertajā 579.pantā.

1903.gada Krievijas Sodu likumu 255.pantā, kurā noteikta kriminālatbildība par augošu mežu ciršanu vai celmu un sakņu laušanu tādos gadījumos, kad tāda ciršana vai laušana aizliegta ar likumu vai saistošo noteikumu, vai attiecīgiem noteikumiem, norādīts, ka

¹⁹ Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 63.-64.lpp.

²⁰ Turpat.

par šādu nodarījumu vainīgā persona sodāma ar naudas sodu, līdzīgu nocirsto vai izlauzto koku vērtībai, kāda noteikta uz Zemkopības ministrijas vietējās meža materiālu takses pamata pēc zemākās šķiras aprīņķī, bez tam nocirstie koki vai izlauztie celmi, vai saknes atņemami vai piedzenami viņu vērtībā. Šādā redakcijā izteikta arī 1933.gada 24.aprīlī pieņemtajā Sodu likuma 271.pantā minētā norma.

Ņemot vērā iepriekš minēto, autore secina, ka jau Nikolaja II 1903.gada 22.martā apstiprinātos Sodu likumos, kā arī pēc tam 1933.gada 24.aprīlī pieņemtajā Sodu likumā bija ietvertas normas, kurās noteikts, ka par patvaļīgas koku ciršanas, celmu laušanas rezultātā nodarītie zaudējumi papildus sodam atlīdzināmi to vērtībā, līdz ar to tas norāda arī par dabas aizsardzības ietveršanu šajās normās, ne tikai par nelikumīgu labuma gūšanu, neievērojot sabiedriskās labklājības aizsardzības noteikumus.

Salīdzinot 1903.gada Sodu likumus un 1933.gada Sodu likumā ietvertās sankcijas par patvaļīgu koku ciršanu, secināms, ka abos likumos ietvertas vienādas sankcijas, proti, noteikts naudas sods, līdzīgs nocirsto vai izlauzto koku vērtībai, kāda noteikta uz Zemkopības ministrijas vietējā meža materiālu takses pamata pēc zemākās šķiras aprīņķī, kas skaidrojams ar to, ka Tieslietu ministrija tās 1920. un 1921.gadā sagatavoto 1903.gada Sodu likumu laboto projektu, 1922.gadā nododot Tieslietu ministrijas nodibinātai komisijai, kuras uzdevums bija izstrādāt Latvijas Sodu likumu, noteica saglabāt pēc iespējas 1903.gada Sodu likumu konstrukciju un pamatprincipus²¹, līdz ar to abos likumos ietvertās sankcijas izteiktas pat vienādā redakcijā.

Būtiskākā atšķirība ir tā, ka 1933.gada Sodu likuma 40.nodaļā ietvertajā 579.pantā ietverta norma par patvaļīgu koku ciršanu svešā mežā, kas bija precīzs un pamatots papildinājums, jo citādi saglabājot 1903.gada Sodu likumos ietverto regulējumu pie atbildības par patvaļīgu augoša meža ciršanu vai celmu laušanu saucams tikai meža īpašnieks vai persona, kurai viņš piešķīris tiesības ar mežu rīkoties, bet persona, kura izcirtusi augošu mežu bez meža īpašnieka piešķirtām tiesībām, paliktu nesodīta.

Autore konstatē, ka jau 1927.gada 12.maija spriedumā I.Kradēvica lietā, kas notiesāts par patvaļīgu koku ciršanu svešā mežā, izteikta tēze: „Sodu likumā „svešs” apzīmē vainīgās personas juridiskās attiecības pret viņa patvaļīgi izcirsto mežu un norāda uz to, ka pēc šī panta

²¹ Mincs P. Krimināltiesību kurss vispārējā daļa ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 63.-64.lpp.

sodāms tas, kurš patvaļīgi bez jebkādam īpašuma, lietošanas vai citām tiesībām cirtis kokus tādā mežā, uz kuru viņam nav bijušas nekādas tiesības”.²²

1940.gada 26.novembrī Latvijā ieviestajā 1926.gada Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksā atbildība par mežu aizsardzības noteikumu pārkāpšanu, koku neatļautu paņemšanu un iznīcināšanu, ja nelikumīgi iegūtā vai mežu saimniecībā nodarīto zaudējumu vērtība pārsniedz piecdesmit rubļus pēc takses cenām noteikta 85.panta pirmajā daļā.

Tieša norāde par patvaļīgu koku ciršanas aizliegumu noteikta 1926.gada Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksa pielikumā ietvertajos Meža aizsardzības noteikumu (par kuru neievērošanu noteikta kriminālatbildība jau minētajā 1926.gada Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksa 85.pantā) a un b daļā, proti, augošu un nokaltušu koku patvaļīga ciršana, kā arī koku ciršana ne tajā vietā, ne tās šķirnes un ne tādā daudzumā, kā norādīts mežu ciršanas biļetē vai citos dokumentos, kurus izdod koku sagatavošanai un izvešanai un koku patvaļīga paņemšana mežā, kā cirstu no celma, tā arī lauztu vētrā vai vējā un izgāzušos, izņemot sīkus cirtumus, kurus izdarījuši garāmbraucēji nepieciešamam labojumam lūzumiem ceļā.

Iepriekš minētais 85.pants iekļauts 1926.gada Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksa Sevišķās daļas 2.nodaļā „Citi noziegumi pret pārvaldības kārtību”, kas atrodas starp pirmo nodaļu „Valsts noziegumi” un trešo nodaļu „Amata (dienesta) noziegumi”, līdz ar to secināms, ka kriminālatbildība par šo normu neievērošanu nav noteikta dabas aizsardzības nolūkā, bet gan nolūkā audzināt tautu valsts pārvaldes noteiktās kārtības ievērošanas garā, kas atbilstoši tā laika ideoloģijai bija daudz prioritārāks.

1940.gada 26.novembrī Latvijas teritorijā ieviestajā 1926.gada Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksa 85.pantā likumsakarīgi vairs nav paredzēta kriminālatbildība par patvaļīgu koku ciršanu svešā mežā, kā tas bija noteikts Latvijas brīvvalsts laikā, jo pēc Latvijas 1940.gada okupācijas²³ visus privātīpašumus pārņēma valsts.

Pēc divdesmit Padomju Sociālistiskās Republikas pastāvēšanas gadiem 1961.gada 6.janvārī pieņemtajā Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksā

²² Krastiņš U. Latvijas kriminālās likumdošanas pēctecība nodarījumos pret dabas vidi. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 353.lpp.

²³ Jākobsons E. Latvijas okupācija. Pieejams: <http://www.laikmetazimes.lv> [aplūkots 2012. gada 6.aprīlī]

kriminālatbildība par mežu nelikumīgu ciršanu un koku tīšu iznīcināšanu noteikta 6.nodaļā „Saimnieciskie noziegumi” ietvertajā 161.pantā, kas sastāv no trim daļām:

1) par nelikumīgu meža ciršanu, ja ar to nodarītie zaudējumi pēc takses cenām pārsniedz desmit rubļus, - soda ar labošanas darbiem uz laiku līdz vienam gadam vai ar naudas sodu līdz piecdesmit rubļiem, vai piemēro sabiedriskās ietekmēšanas līdzekļus;

2) par tām pašām darbībām, ja tām ir nodarbošanās raksturs vai tās izdarītas lielos apmēros, - soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz vienam gadam vai ar labošanas darbiem uz tādu pašu laiku;

3) par koku tīšu iznīcināšanu vai bojāšanu, vai koku nelikumīgu ciršanu pilsētu un kūrvietu teritorijā, lauku aizsardzības, augsnes aizsardzības, krastu aizsardzības mežos, valsts rezervātos, pilsētas apkaimes zaļās zonas mežos, kā arī ceļmalās, ja šim pārkāpumam nav stādījumu sīkas bojāšanas rakstura, - soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz sešiem mēnešiem vai ar labošanas darbiem uz laiku līdz vienam gadam, vai ar naudas sodu līdz vienam simtam rubļu, vai piemēro sabiedriskās ietekmēšanas līdzekļus.

Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksā atšķirībā no Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksa, kur par patvaļīgu koku ciršanu bargākais sods bija noteikts labošanas – piespiedu darbi, ir noteikta brīvības atņemšana. Šādas sankcijas – brīvības atņemšana – ieviešana varēja nozīmēt Latvijas Padomju Sociālistiskajā Republikā uzsāktu stingru dabas aizsardzības realizēšanu, bet pēc autores domām tā nozīmēja tā laika valdības mēģinājumu ierobežot tautas patvaļīgu dabas resursu izsaimniekošanu, tādējādi samazinot valsts kā dabas resursu īpašnieces iespējas.

Ar 1991.gada 22.augusta likumu Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss tika pārdēvēts par Latvijas Kriminālkodeksu, kura 161.pants „Par mežu nelikumīgu ciršanu un koku tīšu iznīcināšanu” faktiski saglabāts iepriekšējā redakcijā, ņemot vērā grozījumus, kas izdarīti ar Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās padomes Prezidija 1982.gada 27.maija un 1982.gada 30.decembra dekrētiem.

Atšķirībā no 1982.gadā iespiestā 1961.gada 6.janvārī pieņemtā Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Kriminālkodeksa, ņemot vērā iepriekš minētos grozījumus, 161.panta pirmās daļas dispozīcijā norādītais zaudējuma apmērs pēc takses cenām pārsniedz viens simts rubļu (iepriekš pārsniedza desmit rubļu), bet trešās daļas dispozīcija papildināta ar nacionālajiem un dabas parku mežiem, kā arī ar dabas pieminekļiem. Minētā panta visu trīs daļu sankcijās ietverti vairāki grozījumi:

1) par pirmās daļas pārkāpšanu noteiktais naudas sods iepriekšējo piecdesmit rubļu vietā noteikts līdz vienam simtam rubļu un izņemti sabiedriskās ietekmēšanas līdzekļi;

2) par otrās daļas pārkāpšanu noteiktais labošanas darbu noteiktais periods iepriekšējā gada vietā ir noteikts līdz diviem gadiem, kā arī papildināts ar naudas sodu līdz trīssimt rubļiem, bet, ja mantkārīga ieinteresētība, - ar naudas sodu līdz vienam tūkstotim rubļu, konfiscējot nelikumīgi iegūto;

3) par trešās daļas pārkāpšanu noteiktais labošanas darbu periods iepriekšējā gada vietā ir noteikts līdz diviem gadiem, kā arī naudas sods iepriekšējā viena simta rubļu vietā noteikts līdz trīssimt rubļiem, un tāpat kā pirmās daļas sankcijā izņemti sabiedriskās ietekmēšanas līdzekļi.

Tikai pašlaik Latvijā spēkā esošajam Krimināllikumam ir izdalīta atsevišķa nodaļa „Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi”, kuras 109.pantā ietverta kriminālatbildība par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu.

2011.gada 1.janvārī stājās spēkā Krimināllikuma 2010.gada 21.oktobra grozījumi²⁴, kur pirmās daļas sankcija izteikta sekojošā redakcijā: soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt minimālajām mēnešalgām.

Otrās daļas sankcija izteikta šādā redakcijā: par patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu īpaši aizsargājamā dabas teritorijā, mikroliegumā, parkā, skvērā, alejā vai vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslā -soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz simt piecdesmit minimālajām mēnešalgām.

Savukārt trešās daļas sankcija izteikta šādā redakcijā: soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz pieciem gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz divsimt minimālajām mēnešalgām.

Jāpiebilst, ka uz doto brīdi Latvijas Republikas Saeimā ir iesniegts likumprojekts²⁵, kurā izteikts priekšlikums Krimināllikuma 109.panta pirmās daļas sankciju izteikt šādi: „Soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.”.

Ņemot vērā to, ka laika posmā no 2007.gada līdz 2011.gadam krasi pieaugusi patvaļīga koku ciršanas gadījumu skaits valsts mežos, proti, no 62 gadījumiem līdz 238 gadījumiem²⁶, autore iesaka papildināt likumprojekta „Grozījumi Krimināllikumā” 109.panta pirmās daļas sankciju ar probācijas uzraudzību, izsakot to šādā redakcijā: „Soda ar brīvības

²⁴ Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 21.oktobris, nr.178.

²⁵ Grozījumi Krimināllikumā: LR likumprojekts. Pieejams: <http://titania.saeima.lv> [aplūkots 2012. gada 6.aprīlī]
²⁶ Bušmanis A. Patvaļīgu koku ciršanas gadījumu skaits valstī 2002.-2011.g. [b.i.]: Valsts Meža dienests, [b.g.], 1.-3.lpp. (sk.1.pielikumu).

atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.”.

Autore šādu papildinājumu – probācijas uzraudzību – pamato ar Kriminālsodu politikas koncepcijā²⁷ noteikto, proti, ja notiesātais papildsoda izciešanas laikā izdarījis jaunu noziegumu, tiesa, saskaitot sodus, neizciesto probācijas uzraudzības laiku aizstāj ar arestu, ja neizciestais probācijas uzraudzības laiks nepārsniedz trīs mēnešus, vai ar brīvības atņemšanu, ja neizciestais probācijas uzraudzības laiks pārsniedz trīs mēnešus, jo tādējādi vainīgās personas tiktu kontrolētas un radinātas likuma taisnīgas ievērošanas garā.

²⁷ Par kriminālsodu politikas koncepciju: Ministru kabineta 09.01.2009. rīkojums nr.6. Latvijas Vēstnesis, 2009.13.janvāris, nr.6.

2. NOZIEDZĪGA NODARĪJUMA PAR PATVAĻĪGU KOKU CIRŠANU UN BOJĀŠANU JURIDISKĀ ANALĪZE

Noziedzīga nodarījuma sastāvs ir kriminālatbildības pamats, kas noteikts Krimināllikuma 1.panta pirmajā daļā, proti, pie kriminālatbildības saucama un sodāma tikai tāda persona, kura ir vainīga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tas ir, kura ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarījusi šajā likumā paredzētu nodarījumu, kam ir visas noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes.

Noziedzīga nodarījuma sastāvs ir Krimināllikuma Vispārīgās un Sevišķās daļas normās noteikto objektīvo un subjektīvo pazīmju sistēma jeb kopums, kas ir nepieciešams un pietiekams, lai Krimināllikumā raksturotu noteiktu noziedzīgu nodarījumu un personu, kura to izdarījusi.²⁸

Objektīvo pazīmju kopums ir izteikts noziedzīgā nodarījuma objektā, kā arī pieskaitāms kaitējums, kas nodarīts sabiedriskajām interesēm, savukārt subjektīvās pazīmes raksturo personu, kura izdarījusi noziedzīgu nodarījumu.²⁹

Noziedzīga nodarījuma sastāvs norobežo līdzīgus noziedzīgus nodarījumus, kā arī nodala noziegumus no likumpārkāpumiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 7.panta pirmo daļu, kas nosaka, ka noziedzīgi nodarījumi ir kriminālpārkāpumi un noziegumi, bet noziegumi iedalāmi šādi: mazāk smagi noziegumi, smagi noziegumi un sevišķi smagi noziegumi, un otro daļu, kas nosaka, ka kriminālpārkāpums ir nodarījums, par kuru šajā likumā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ne ilgāku par diviem gadiem, vai vieglāks sods, secināms, ka Krimināllikuma 109.panta pirmajā daļā minētais nodarījums ir atzīstams par kriminālpārkāpumu, jo par tā izdarīšanu paredzēta brīvības atņemšana uz laiku līdz diviem gadiem, bet otrajā un trešajā daļā minētie noziedzīgie nodarījumi ir atzīstami par noziegumiem, jo par tiem paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, kas ilgāks par diviem gadiem. Bez tam iepriekš minētā panta otrajā un trešajā daļā minētie noziedzīgie nodarījumi atzīstami par mazāk smagiem noziegumiem, jo tie ir tīši nodarījumi, par kuru izdarīšanu paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par diviem gadiem, bet ne ilgāku par pieciem gadiem.

Konkrētā noziedzīgā nodarījuma raksturojums ietverts Krimināllikuma Sevišķās daļas attiecīgā panta dispozīcijā. Tā kā krimināltiesībās izšķir vairāku veidu dispozīcijas, tad

²⁸Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu klasifikācijas teorētiskie pamati un prakse. Rīga: firma „AFS”, 2001, 9.lpp.

²⁹[b.a.]. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Pieejams: www.lu.lv [aplūkots 2012.gada 16.maijā]

secināms, ka Krimināllikuma 109.panta visās daļās ietverta aprakstošā dispozīcija, jo bez noziedzīgā nodarījuma, norādītas arī pamatpazīmes, piemēram, apskatāmā panta pirmajā un otrajā daļā tā ir vieta, bet trešajā daļā – sekas vai izdarītājs.

Autore, veicot Krimināllikuma 109.pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma analīzi, izmantojot gramatisko iztulkošanas metodi, secina, ka vārda „cirst” vietā lietojama frāze „atdalot ar jebkādiem līdzekļiem un paņēmieniem”, citādi tiek sašaurināts tajā ietvertais noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas veids, jo mūsdienās koku atdalīšanai no celma vairākums gadījumu vairs neizmanto cirvi tā nerentabilitātes dēļ.

Noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju veic noteiktā secībā, vispirms noskaidrojot noziedzīgā nodarījuma objektīvo pazīmi (objekta un objektīvās puses) un pēc tam subjektīvo pazīmi (subjekta un subjektīvās puses) sakritību ar Krimināllikuma paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva atbilstīgajām pazīmēm.³⁰

Ņemot vērā iepriekš minēto, šīs nodaļas apakšnodaļās tiks apskatīts noziedzīga nodarījuma par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu objektīvās un subjektīvās pazīmes.

2.1. Noziedzīga nodarījuma objekts

Noziedzīga nodarījuma objekts ir ar Krimināllikumu aizsargātās valsts, sabiedrības, personu grupu vai atsevišķu personu likumīgās intereses, kuras tiek apdraudētas noziedzīga nodarījuma rezultātā.³¹

Krimināltiesībās noziedzīga nodarījuma objekts tiek iedalīts vispārējā, grupas un tiešajā noziedzīgā nodarījuma objektā. Vispārējais noziedzīgo nodarījumu objekts ir visu interešu kopums, ko aizsargā Krimināllikums³², līdz ar to vispārējā noziedzīga nodarījuma objektā ietilpst arī Krimināllikuma 109.pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma tiešais objekts – mežsaimniecības intereses.

Tā kā grupas noziedzīgo nodarījumu objekts ir vienāds vai tāda paša veida intereses, kuras apdraud noziedzīgo nodarījumu grupu, kas ir ietverta Krimināllikuma sevišķās daļas nodaļu nosaukumos, jo noziedzīgie nodarījumi ir klasificēti, un sevišķās daļas sistēma ir veidota atbilstoši grupas noziedzīgo nodarījumu objektam³³, tad secināms, ka Krimināllikuma

³⁰Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu klasifikācijas teorētiskie pamati un prakse. Rīga: firma „AFS”, 2001, 9.lpp.

³¹Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: likums, teorija, prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 22.lpp.

³²Turpat.

³³Turpat.

vienpadsmitās nodaļas „Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi”, kurā ietilpst 109.pants, grupas noziedzīga nodarījuma objekts ir dabas izmantošanas un aizsardzības intereses.

Tiešais noziedzīga nodarījuma objekts ir tās intereses, kuras apdraud konkrēts noziedzīgs nodarījums un kuras aizsargā konkrēta krimināltiesību norma³⁴, līdz ar to autore secina, ka Krimināllikuma 109.pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma tiešais objekts ir mežsaimniecības intereses.

Papildus noziedzīga nodarījuma objektam noskaidrojams arī minētā noziedzīgā nodarījuma priekšmets (materiāls priekšmets), kas konkrētajā gadījumā ir koki. Krimināltiesību zinātniskajā literatūrā ir pausta atziņa, ka patvaļīga koku ciršana ir augoša vai nokaltuša koka atdalīšana no augsnes ar jebkādiem paņēmieniem³⁵, tātad Krimināllikuma 109.pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma priekšmets ir augoši un nokaltuši koki.

Sākotnēji varētu šķist, ka nokaltuši koki nevar būt Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā ietvertā noziedzīgā nodarījuma priekšmets gadījumā, ja patvaļīgas koku ciršanas, iznīcināšanas vai bojāšanas rezultātā nodarīts būtisks kaitējums, jo nokaltušu koku nozāģēšana nerada nekādu kaitējumu dabai, bet tā tomēr nav, jo nokaltis jeb miris koks ir dzīvesvieta virknei sugu, kas augošus jeb dzīvus kokus nevar izmantot par savu dzīvesvietu.³⁶

Tiesību zinātnieks U.Krastiņš norāda, ka analizējamā nozieguma priekšmets nav citai personai piederoši vai viņas likumīgā valdījumā esoši speciāli audzēti koki vai stādījumi, piemēram, koku sējeņi, koku stādi atjaunotās meža platībās, dekoratīvie koki un krūmi pilsētās, bez tam svešzemju eglītes slepena vai atklāta nociršana (nozāģēšana) pilsētas parkā vai apstādījumos, lai to izmantotu kā Ziemassvētku vai Jaungada eglīti, ir jākvalificē kā mantas zādzība saskaņā ar Krimināllikuma 175.pantu.³⁷

Bez tam tiesību zinātnieks U.Krastiņš ir norādījis, ka noziegumos pret īpašuma apdraudējumu priekšmets ir manta ar noteiktu lietošanas vērtību, kuru var izteikt naudā kā preces cenu. Šo lietošanas vērtību radījis (nosaka) cilvēka darbs un ieguldītie (izlietotie) naudas un materiālie līdzekļi, kas bijuši nepieciešami, lai manta varētu kalpot tās īpašniekam (valdītājam) noteiktam nolūkam – kādu vajadzību apmierināšanai, līdz ar to gadījumā, ja dabas objektam pielikts tāds darbs un izlietoti tik lieli līdzekļi, ka tie veido pārsvaru pār dabas vides ietekmi, tad var būt runa par dabas objekta kā preces vērtību un līdz ar to cenu.³⁸

³⁴ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: likums, teorija, prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 22.lpp.

³⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Sevišķā daļa. Rīga: firma „AFS”, 2007, 114.lpp.

³⁶ Kerus V. Sakopiet mežu, tad runāsim. Pieejams: vkerus.blogspot.com [aplūkots 2012.gada 22.aprīlī]

³⁷ Krastiņš U. Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001, 106.-107.lpp.

³⁸ Turpat.

Autore, ņemot vērā iepriekš minēto, atzīst, ka, nozāgējot speciāli audzētus svešzemju kokus, nevar izdarīt noziedzīgu nodarījumu pret dabas vidi, jo tie nav Latvijas teritorijas klimatiskās joslas dabas vides patstāvīgi komponenti, līdz ar to tie nevar būt arī Krimināllikuma 109.pantā ietvertā noziedzīgā nodarījuma priekšmets.

Gadījumā, ja kāds no svešzemju kokiem adaptējies Latvijas klimatiskajiem apstākļiem, spējot patstāvīgi, bez cilvēka iejaukšanās, augt un vairoties, tādējādi veidojot konkrētās sugas izplatību, tad šāds koks uzskatāms par Latvijas dabas vides komponentu un noziedzīga nodarījuma par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu priekšmetu.

Savukārt tā kā daļa dekoratīvo koku, kuri selekcionēti vai laika gaitā adaptējušies Latvijas klimatiskajos apstākļos, Latvijā ir atzīti par aizsargājamiem kokiem, tad par šādu koku patvaļīgu nociršanu vai bojāšanu paredzēta atbildība saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 67.panta otro daļu, kas nosaka, ka par aizsargājamo koku patvaļīgu ciršanu vai bojāšanu — uzliek naudas sodu fiziskajām personām no simt līdz piecsimt latiem, bet juridiskajām personām — no divsimt līdz tūkstoš latiem.

2.2. Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse

Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse ir ar likumu aizsargātā objekta apdraudējuma ārējais akts, tas ir, personas uzvedības ārējā izpausme, kura noris objektīvajā pasaulē un izpaužas kaitējuma nodarīšanā šim objektam vai radot draudus nodarīt tam kaitējumu.³⁹

Krimināllikuma 109.panta pirmajā un otrajā daļā ietvertajam noziedzīgajam nodarījumam ir formālais sastāvs, jo abās panta daļās minētie noziedzīgie nodarījumi ir pabeigti ar to izdarīšanu, bet minētā panta trešajā daļā ietvertajam noziedzīgajam nodarījumam ir materiālais sastāvs, jo papildus noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai jākonstatē būtisks kaitējums, tātad kaitīgajām sekām ir jāiestājas konkrētā smaguma pakāpē.

Analizējamā noziedzīgā nodarījuma objektīvā puse izpaužas tikai un vienīgi darbībā, jo ne koku ciršanu, ne iznīcināšanu, kā arī bojāšanu nevar veikt, neizmantojot cilvēka ķermeņa kustību tiešu pielietojumu vai cita veida darbības, līdz ar to patvaļīga koku ciršana un bojāšana ir tīšs noziedzīgs nodarījums.

Krimināllikuma 109.panta pirmajā daļā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses fakultatīvā pazīme ir vieta – sveša zeme vai sveša zemes platība.

³⁹ Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: likums, teorija, prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 28.lpp.

Tā kā saskaņā ar Meža likumā⁴⁰ minēto, ciršanas atļauju var saņemt tikai personas, kuras ir meža vai meža zemes platības īpašnieks vai tiesiskais valdītājs, tad, ņemot vērā Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta norādi, kas ietverta 2007.gada 24.augusta lēmuma tēzē: „Krimināllikuma 109.panta pirmās daļas izpratnē ar svešu mežu vai citu svešu zemes platību jāsaprot tāda zemes platība, kas nostiprināta citas personas īpašumā vai nodota citas personas likumīgā valdījumā”⁴¹, nepieciešams konstatēt tikai to, ka vainīgā persona veikusi koku ciršanu mežā vai citā svešā zemes platībā, kura īpašuma tiesības nostiprinātas uz citas personas vārda, kā noteikts Civillikuma⁴² 994.panta pirmajā daļā – par nekustama īpašuma īpašnieku atzīstams tikai tas, kas par tādu ierakstīts zemes grāmatās, vai – mežā vai meža zemes platībā, kura nodota citas personas likumīgā valdījumā atbilstoši Civillikuma 1007.pantā noteiktajam valdījuma tiesiskajam pamatam:

1) visas darbības un visas stāvokļa pārmaiņas, kas pašas par sevi ir viens no pirmējiem īpašuma iegūšanas veidiem, un, proti, piegūšana un pieaugums;

2) visi tiesiskie darījumi, saprotot ar to kā vienpusējus gribas izteikumus, tā arī līgumus, kuru mērķis ir atdot citam īpašumu;

3) likumiska mantošana, uz kuras pamata mantinieks var iegūt ar ieilgumu arī svešas lietas, kas ietilpušas viņam piekritušā mantojumā;

4) likumīgā spēkā nākuši tiesas spriedumi, ar kuriem ieguvējam atzīta īpašuma tiesība.

Arī Krimināllikuma 109.panta otrajā daļā ietvertā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses fakultatīvā pazīme ir vieta – īpaši aizsargājama dabas teritorija, mikroliegums, parks, skvērs, aleja vai vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjosla.

Noziedzīgais nodarījums ir izdarīts īpaši aizsargājamā dabas teritorijā, ja teritorija, kurā veikta patvaļīga koku ciršana, iznīcināšana vai bojāšana ir atzīta par īpaši aizsargājamu dabas teritoriju ar likumu vai ministru kabineta noteikumiem, kā to paredz likums „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”⁴³.

Arī pārējām teritorijām: mikroliegumiem, parkiem, skvēriem un alejām jābūt par tādām atzītām iepriekš minētā likuma 13.panta noteiktajā kārtībā, kas nosaka, ka dabas rezervātus, nacionālos parkus un biosfēras rezervātus izveido Saeima ar attiecīgu likumu, bet aizsargājamo ainavu apvidus, dabas liegumus, dabas parkus, aizsargājamās jūras teritorijas un dabas pieminekļus izveido Ministru kabinets, savukārt dabas liegumus, dabas parkus un dabas

⁴⁰ Meža likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 16.marts, nr.98/99.

⁴¹ LR Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007.gada 24.augusta lēmums lietā Nr.SKK-503/2007, krimināllieta Nr.11370041805

⁴² Civillikums: LR likums. Stājas spēkā 1992.1.septembrī

⁴³ Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.25.marts, nr.5.

pieminekļus, kuri ir nozīmīgi dabas vai kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanai attiecīgajā teritorijā, var izveidot arī pašvaldības.

Papildus apskatāmā panta otrajā daļā minētā noziedzīgā nodarījuma vietai jākonstatē patvaļība, neievērojot Ministru kabineta 16.03.2010. noteikumu Nr.264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”⁴⁴ noteiktās prasības, kas nosaka, ka nacionālajos parkos, biosfēras rezervātos un dabas liegumos aizliegts cirst kokus, kuru caurmērs 1,3 metru augstumā virs koku sakņu kakla pārsniedz 60 centimetrus, izņemot bīstamos kokus (koki, kas apdraud cilvēku dzīvību un veselību, tuvumā esošās ēkas vai infrastruktūras objektus). Iepriekš minēto teritoriju meža zemēs aizliegts: veikt mežsaimniecisko darbību no 15.marta līdz 31.jūlijam (izņemot bīstamo koku ciršanu un novākšanu), cirst kokus galvenajā cirtē un rekonstruktīvajā cirtē; cirst kokus kopšanas cirtē (izņemot sausos kokus), ja valdaudzes vecums pārsniedz:

- 1) priežu un ozolu audzēm – 60 gadu;
- 2) egļu, bērzu, melnalkšņu, ošu un liepu audzēm – 50 gadu;
- 3) apšu audzēm – 30 gadu.

Minētie noteikumi nosaka, ka dabas parkos aizliegts veikt mežsaimniecisko darbību no 15.marta līdz 31.jūlijam, izņemot: bīstamo koku ciršanu un novākšanu, jaunaudžu kopšanu, kur vidējais augstums skuju kokiem ir līdz 0,7 metriem, bet lapu kokiem – līdz vienam metram, bet visu laiku aizliegts cirst kokus kailcirtē un rekonstruktīvajā cirtē, savukārt, veicot koku ciršanu galvenajā cirtē, aizliegts samazināt mežaudzes pirmā stāva biežību zem 0,4, neskaitot stāvošus sausus kokus un veidot mežaudzē par 0,1 hektāru lielākus atvērumus.

Iepriekš minētie noteikumi nosaka, ka alejās koku atļauts nocirst (novākt), ja koks kļuvis bīstams, apdraud ceļu satiksmes vai cilvēku drošību un nav citu iespēju novērst bīstamu situāciju (piemēram, apzāģēt zarus, izveidot atbalstus, izvietot norobežojošās barjeras un braukšanas ātrumu ierobežojošas zīmes). Koku nocērt (novāc) pēc Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiskas atļaujas saņemšanas.

No iepriekš minētā secināms, ka likumdevējs ir sakārtojis normatīvo regulējumu koku ciršanai īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, jo, pēc autores domām, apskatīti visi iespējamie gadījumi, kuros koku ciršana ir atļaujama un kuros gadījumos tā nav atļaujama.

Vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslas saskaņā ar Aizsargjoslu likumu⁴⁵ tiek noteiktas ap objektiem un teritorijām, kas ir nozīmīgas no vides un dabas resursu aizsardzības

⁴⁴ Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi: Ministru kabineta 2010.gada 16.marta noteikumi nr.264. Latvijas Vēstnesis, 2010.30.marts, nr.50.

⁴⁵ Aizsargjoslu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.25.februāris, nr.56/57.

un racionālas izmantošanas viedokļa, to galvenais uzdevums ir samazināt vai novērst antropogēnās negatīvās iedarbības ietekmi uz objektiem, kuriem noteiktas aizsargjoslas.

Tātad likumdevējs, realizējot dabas aizsardzības funkcijas, ir noteicis, ka ir jāaizsargā vides un dabas resursu objekti un teritorijas, kuriem nepieciešama racionāla izmantošana un prioritāra dabas aizsardzība.

Minētajā likumā noteikti šādi vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslu veidi:

- 1) Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjosla;
- 2) virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas;
- 3) aizsargjoslas (aizsardzības zonas) ap kultūras pieminekļiem;
- 4) aizsargjoslas ap ūdens ņemšanas vietām;
- 5) mežu aizsargjoslas ap pilsētām;
- 6) aizsargjoslas ap purviem.

Minētais likums nosaka sekojošus aprobežojumus mežsaimniecības jomā:

1) Baltijas jūras un Rīgas jūras līča piekrastes aizsargjoslā aizliegts bez Ministru kabineta ikreizēja rīkojuma veikt meža zemju transformāciju, meža zemes transformācijas kārtību krasta kāpu aizsargjoslā, kā arī transformācijas pieteikuma iesniegšanas un izskatīšanas kārtību un pieļaujamā koku ciršanas apjoma noteikšanas kārtību reglamentē Ministru kabineta noteikumi;

2) virszemes ūdensobjektu aizsargjoslās aizliegts veikt 50 metrus platā joslā kailcirtes, izņemot koku ciršanu ārkārtas situāciju seku likvidēšanai un vējgāžu, vējlaužu un snieglaužu seku likvidēšanai, kā arī palieņu pļavu atjaunošanai un apsaimniekošanai, ja aizsargjosla ir šaurāka par 50 metriem, kailcirte aizliegta visā aizsargjoslas platumā;

3) aizsargjoslās (aizsardzības zonas) ap kultūras pieminekļiem jebkuru saimniecisko darbību drīkst veikt tikai ar Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas un kultūras pieminekļa īpašnieka atļauju;

4) aizsargjoslās ap ūdens ņemšanas vietām aizliegta jebkāda saimnieciskā darbība, izņemot to, kura saistīta ar ūdens ieguvi konkrētā ūdensapgādes urbumā vai ūdensgūtnē attiecīgo ūdens ieguves un apgādes objektu uzturēšanai un apsaimniekošanai;

5) mežu aizsargjoslās ap pilsētām nosaka likumi un Ministru kabineta noteikumi, tos var noteikt arī ar pašvaldību saistošajiem noteikumiem, kas izdoti to kompetences ietvaros;

6) aizsargjoslas ap purviem kā mitrzemēm nosaka Meža likums.

Autore ļoti pozitīvi vērtē tik stingru regulējumu attiecībā uz vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslām, jo tādējādi iespējams panākt noteiktos mērķus – vides un dabas objektu un teritoriju aizsardzību, kā arī to saprātīgu lietošanu.

Tā kā Krimināllikuma 109.panta otrās daļas dispozīcijā nosauktas tikai dažas aizsargājamo dabas teritoriju kategorijas, tad autore iesaka to papildināt ar vārdiem „kā arī citās aizsargājamās dabas teritorijās”, izsakot to šādā redakcijā:

„Par patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu īpaši aizsargājamā dabas teritorijā, mikroliegumā, parkā, skvērā, alejā vai vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslā, kā arī citās aizsargājamās dabas teritorijās”.

Pretējā gadījumā tiek sašaurināta apskatāmā noziedzīgā nodarījuma iespējamās izdarīšanas vietas, līdz ar ko atsevišķos gadījumos, piemēram, par patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu kādā no Natura 2000 iekļautajā biotopa ozolu mežā vainīgā persona varētu palikt nesodīta.

Pētot Krimināllikuma 109.panta trešās daļas objektīvo pusi, jāņem vērā kaitīgās sekas – būtisks kaitējums –, kurām iestājoties, persona sodāma par minētā panta trešajā daļā norādītā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Tieši normā ietvertās kaitīgās sekas ir iemesls tam, kāpēc šim noziedzīgajam nodarījumam, kā jau iepriekš minēts, ir materiāls sastāvs.

Pirms analizēt būtiska kaitējuma nozīmi, kvalificējot Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā minēto noziedzīgo nodarījumu, padziļinātai izpratnei lietderīgi apskatīt dabai nodarītā kaitējuma zaudējumu atlīdzības iedibināšanu tiesību sistēmā, kas uzskatāma par vienu no pamatelementiem, nosakot būtisku kaitējumu.

Sākotnēji dabas aizsardzība tika realizēta unikālu dabas objektu un iznīkstošu sugu aizsardzībai, to sauc par konservējošo dabas aizsardzību. Līdzās konservējošai dabas attīstībai, vienmēr aktuāls bijis jautājums par dabas resursu izsīkšanas un to kvalitātes pazemināšanās nepieļaujamību, kā rezultātā par vides aizsardzību kā apkārtējās vides kvalitātes saglabāšanu aizvien biežāk tika organizētas dažādas konferences, piemēram, 1972.gadā Stoholmā tika sasaukta Apvienoto Nāciju Konference cilvēciskās vides jautājumos, pēc kuras tika izveidota īpaša Apvienoto Nāciju Vides programma (UN Environment Programmē – UNEP), kuras ietvaros tiek sekots vides stāvoklim ar visaptverošu monitoringa un pētījumu programmu palīdzību, kā arī konsultē valdības un ierosina konkrētus vietējos vides atveseļošanas projektus⁴⁶.

Papildus 1972.gadā notika United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization Ģenerālā konference, kurā tika pieņemta konvencija⁴⁷ Par pasaules dabas un

⁴⁶ Bojārs J. Starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 1996, 542.lpp.

⁴⁷ Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage: konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 26.februāris, nr.58/59.

kultūras mantojuma aizsardzību⁴⁸, savukārt 1979.gadā Bernē tika pieņemta konvencija⁴⁹ Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu⁵⁰, kurām arī Latvija ir pievienojusies.

Dabas aizsardzības konferencēs pieņemtās konvencijas, izstrādātās programmas un projekti sekmēja vispārējo dabas vides aizsardzības nozīmes paaugstināšanu starptautiskā līmenī, vēršot katras dalībvalsts valdības uzmanību uz konkrētajā valstī esošajiem aizsargājamajiem dabas objektiem un to, ka nepieciešams izstrādāt pilnvērtīgu, darbojošos dabas vides aizsardzības normatīvo bāzi.

Pēc vairākām tādām pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados notikušām avārijām, kā, piemēram, 1986.gada 1.novembrī Mutencē, Bāzeles tuvumā, ķīmisko preču ražošanas koncernā uzsprāga cisterna ar 1200 tonnām ķīmisko vielu, savukārt, 1978.gada 16.martā Bretaņas piekrastē atradās viens no tā laika lielākajiem tankkuģiem „Amoco – Cadiz”, kura tilpnēs bija 220 000 tonnu jēlnafta, bet tā kā vētras un nolietotā kuģa mehānisma dēļ kuģis uzsēdās uz sēkļa un pārlūza, līdz ar ko visas 220 000 tonnas jēlnafta ieplūda jūrā, piesārņojot Francijas piekrasti 360km garumā⁵¹, sāka risināt jautājumu par dabas videi nodarīto kaitējumu zaudējumu atlīdzību.

Zviedrijā 1986.gadā tika pieņemts likums „Par kaitējumu (zaudējumiem) videi”, 1990.gadā Vācijā tika pieņemts likums „Par atbildību par videi nodarīto kaitējumu (zaudējumiem)”, savukārt 1990.gadā Dānijā tika publicēts raksts „Vides civiltiesiskās atbildības izpēte”. Arī Eiropas Savienībā pieņēma konvenciju „Par civiltiesisko atbildību par videi nodarīto kaitējumu (zaudējumu) videi bīstamu darbību rezultātā”.⁵²

Pēc autores domām, šo valstu ieinteresētība rast risinājumu problēmai par dabai nodarīto kaitējumu, veicināja normatīvā regulējuma izveidi dabas kaitējuma prevencijas un sanācijas pasākumiem.

Lai vainīgai personai uzliktu par pienākumu atlīdzināt dabas videi nodarīto kaitējumu rezultātā noteikto zaudējumu atlīdzību, jākonstatē četri priekšnoteikumi, proti, prettiesiska rīcība, nodarītāja vaina, zaudējumu esamība un apmērs, cēlonisks sakars starp prettiesisko rīcību un sekām⁵³.

⁴⁸ Par konvenciju par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.26.februāris, nr.58/59.

⁴⁹ Convention on the conservation of european wildlife and natural habitats: konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 1.maijs, nr.3/4.

⁵⁰ Par 1979.gada Bernes konvenciju par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.3.janvāris, nr.1/2.

⁵¹ [b.a.].10 izgudrojumi, kas var iznīcināt cilvēku pasauli. Pieejams: <http://opozicija.lv> [aplūkots 2012.gada 19.aprīlī]

⁵² Blumberga U. Atbildība par videi nodarīto kaitējumu (zaudējumiem). Disertācijas kopsavilkums. Rīga, [b.i.], 1998, 3.-4.lpp.

⁵³ Turpat.

Ņemot vērā to, ka aizskāruma rezultātā ir jākompensē zaudējumi, tad civiltiesības uzskatāmas par vides aizsardzības saistību tiesību rašanās avotu. Materiālo atbildību par dabas videi nodarīto kaitējumu regulē civiltiesības normas un speciālās vides aizsardzību regulējošās tiesību normas. Civillikums⁵⁴ regulē zaudējumu veidus (pozitīvie, konkrētie, tiešie, netiešie, nejaušie, atlīdzināmie, neatlīdzināmie, abstraktie, mantiskie, morālie un citi)⁵⁵ un to atlīdzības kārtību, kā arī nosaka, ka zaudējums var būt vai nu tāds, kas jau cēlies, vai tāds, kas vēl būs, proti, pirmajā gadījumā tas dod tiesības uz atlīdzinājumu, bet otrajā – uz nodrošinājumu.

Laikā, kad Latvija bija vēl Padomju Sociālistisko Republiku Savienībā, likumu „Par dabas aizsardzību Latvijā” pirmo reizi pieņēma 1959.gadā, bet atkārtoti 1968.gadā.⁵⁶ Papildus šiem diviem vides aizsardzību regulējošajiem normatīvajiem aktiem, Padomju laikā tika pieņemti: Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Ūdeņu kodekss,⁵⁷ Zemes kodekss⁵⁸ un Mežu kodekss,⁵⁹ kas reglamentēja pilsoņu tiesības izmantot attiecīgos dabas vides objektus, bet tikai divos pirmajos vispārīgajos vides aizsardzību regulējošajos normatīvajos aktos bija noteikta materiālā atbildība.

Autore uzskata, ka šāds dabas vides aizsardzības un izmantošanas regulējums bija pamatots, jo, iepazīstoties ar to saturiem, secināms, ka tajos precīzi noteikti attiecīgā objekta ierobežojumi.

Pēc neatkarības atgūšanas, 1991. gada 6. Augustā, kad Latvijas Republikas Augstākā Padome, pieņemot likumu „Par vides aizsardzību”⁶⁰, kurā ietverti vides aizsardzības principi un galvenās prasības vides kvalitātes saglabāšanai, kā arī tas, ka personu saukšana pie administratīvās atbildības, kriminālatbildības vai disciplinārās atbildības neatbrīvo viņas no pienākuma atlīdzināt zaudējumu, kas nodarīts videi, cilvēku veselībai un dzīvībai, fizisko un juridisko personu interesēm un īpašumam, arī noteica materiālo atbildību.

Savulaik 1991.gada likumā „Par vides aizsardzību” bija iekļauts vispārējo normu kopums, kas bija attiecināms uz visiem dabas vides objektiem un tiem nodarītā kaitējuma rezultātā radīto zaudējumu atlīdzības summas aprēķināšanu un piedzīšanu. Tā kā laika gaitā izkristalizējās aktuālākās problēmas, piemēram, pret kādiem dabas vides veidiem visbiežāk tiek izdarīti likumpārkāpumi, kā rezultātā dabas videi nodarīts kaitējums, tad 1995.gadā tika

⁵⁴ Civillikums: LR likums. Ziņotājs, 1993. 1.marts, nr.1.

⁵⁵ Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: izdevniecība AGB, 1997, 131.-133.lpp.

⁵⁶ [b.a.]. Latvijas daba. 6.sējums. Rīga: Preses Nams, 1998, 80.lpp.

⁵⁷ Ūdeņu kodekss: LPSR likums. Rīga: Liesma, 1973.

⁵⁸ Zemes kodekss: LPSR likums. Rīga: Liesma, 1970.

⁵⁹ Mežu kodekss: LPSR likums. Rīga: Liesma, 1979.

⁶⁰ Par vides aizsardzību: LR likums. Ziņotājs, 1991.29.augusts, nr.33.

pieņemts Zvejniecības likums⁶¹, 2000.gadā tika pieņemts Meža likums⁶² un 2003.gadā tika pieņemts Medību likums⁶³, kuros bija ietvertas šo vides aizsardzību jomu regulējošās speciālās normas attiecībā pret tā laika spēkā esošajā likumā „Par vides aizsardzību” ietvertajām normām.

Līdz ar ko pašreiz Meža likums minams kā meža vai meža zemju platības izmantošanas un aizsardzības, kā arī meža videi nodarīto kaitējumu materiālās atbildības bāzes normatīvais akts, kuram papildus ievērojami Ministru kabineta 29.04.2003. noteikumi Nr.228 „Mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtība”⁶⁴ un Ministru kabineta 31.10.2006. noteikumi Nr.892 „Noteikumi par koku ciršanu meža zemēs”⁶⁵.

Kaut arī dabas resursiem eksistē tirgus cena, tā nespēj sevī ietvert dabas resursa vērtību⁶⁶, līdz ar to, nosakot būtisko kaitējumu, kā Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā iekļautā noziedzīgā nodarījuma kaitīgo sekas iestāšanos, obligāti jāņem vērā likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību”⁶⁷ 23.panta nosacījumi, kas nosaka, ka atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses un tiesības vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams. Šī panta otrajā daļā noteikts, ka par ievērojamu mantisko zaudējumu atzīstams mantiskais zaudējums, kas nodarījuma izdarīšanas brīdī pārsniedz piecu tai laikā Latvijas Republikā noteikto minimālo mēnešalgu kopsummu, bet trešajā daļā noteikts, ka noziedzīgo nodarījumu rezultātā ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējuma kritērijus var noteikt šā likuma pielikumos.

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments 2011.gada 18.maija lēmumā⁶⁸ norādījis, ka likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmajā daļā noteikts, ka atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja:

⁶¹ Zvejniecības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 28.aprīlis, nr.66.

⁶² Meža likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 16.marts, nr.98/99.

⁶³ Medību likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 23.jūlijs, nr.107.

⁶⁴ Mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtība: Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumi nr.228. Latvijas Vēstnesis, 2003.6.maijs, nr.66.

⁶⁵ Noteikumi par koku ciršanu meža zemēs: Ministru kabineta 31.10.2006. noteikumi nr.892. Latvijas Vēstnesis, 2006.3.novembris, nr.176.

⁶⁶ Sands P., Stewart B.R. Valuation of Environment Damages - US and International Law approaches . Review of European Community & International Environment Law, Vol.5, Issue 4, 1996, S.290.

⁶⁷ Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.4.novembris, nr.331/332.

⁶⁸ LR Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2011.gada 18.maija lēmums lietā nr.SKK-180/2011, krimināllieta nr.11250015002.

- 1) noziedzīga nodarījuma rezultātā nodarīts ievērojams mantisks zaudējums un apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses un tiesības;
- 2) citu ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējums ir ievērojams.

Tiesa secina, ka no minētā likuma normas izriet, ka gadījumā, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā nodarīts ievērojams mantisks zaudējums, nepieciešams konstatēt vēl citu ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējumu, savukārt gadījumos, kad noziedzīgā nodarījuma rezultātā ievērojams mantisks apdraudējums nav nodarīts, citu ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējumam jābūt ievērojamam.

Šādai būtu jābūt minētā likuma 23.panta pirmajā daļā ietvertās normas interpretācijai, bet, veicot tās gramatisko analīzi, autore secina, ka rezultāts ir pavisam cits, proti, gadījumā, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā nodarīts ievērojams mantisks zaudējums, nepieciešams konstatēt vēl citu ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējumu vai ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā nodarīts ievērojams mantisks zaudējums, nepieciešams konstatēt vēl citu ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējumu, kuram jābūt ievērojamam. Tātad arī ievērojama citu ar likumu aizsargāto interešu un tiesību apdraudējuma priekšnosacījums ir ievērojams mantisks zaudējums.

Tāda ir minētā normas faktiskā interpretācija, jo pirms saikļa „vai” nav komats, līdz ar to ievērojamam mantiskam zaudējumam obligāti papildus jākonstatē pirmajā palīgteikumā „vai” otrajā palīgteikumā ietvertais nosacījums.

Tā kā pirms saikļa „vai” nav komats, tad tas ir sakārtojuma saiklis, kas saista vienlīdzīgus teikuma locekļus – šajā gadījumā – vienlīdzīgus palīgteikumus, norādot, ka no diviem minētajiem var būt tikai viens variants.⁶⁹

Ņemot vērā to, ka Krimināllikumā ir ietverti arī citi noziedzīgi nodarījumi, ne tikai patvaļīga koku ciršana un bojāšana, kuru kvalificēšanai, nepieciešams konstatēt kaitīgās sekas – būtisku kaitējumu, tad autore uzskata par nepieciešamu „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmo daļu izteikt šādā redakcijā:

„Atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses un tiesības, vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams”.

Ne visos noziedzīgos nodarījumos nodarīto kaitējumu iespējams izteikt materiālā formā, jo, piemēram, noziedzīgos nodarījumos par pilnvaru ļaunprātīgu izmantošanu un

⁶⁹ Guļevskas D. vadībā autoru kolektīvs. Latviešu valodas vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Rīga: izdevniecība Avots, 2006, 1142.lpp.

pārsniegšanu, ja ar šīm darbībām radīts būtisks kaitējums uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības), organizācijas vai ar likumu aizsargātām citas personas tiesībām un interesēm, pēc autores domām, būtisko kaitējumu ne vienmēr iespējams aprēķināt naudas izteiksmē.

Gadījumā, ja patvaļīgu koku ciršanu veic amatpersona, kurai sakarā ar ieņemamo amatu bijis pienākums nodrošināt meža apsaimniekošanu un izmantošanas noteikumu ievērošanu, tad vainīgās personas darbības, konstatējot dienesta stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas pazīmes, kvalificējamās pēc kopības ar noziedzīgo nodarījumu par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.⁷⁰

Autore uzskata, ka nepieciešams rediģēt likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību" 1.pielikuma „Kritēriji, pēc kuriem nosakāms apdraudējums vai ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides saglabāšanā” nosaukumu, izsakot to sekojošā redakcijā:

„Kritēriji, pēc kuriem nosakāms apdraudējums vai ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides un citu ar kokiem apaudzētu teritoriju saglabāšanā”.

Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā noteiktā atbildība neiestājas tikai tad, ja patvaļīgi atmežota, piemēram, meža zeme 0.5ha platībā, radot ievērojamu mantisku zaudējumu. Koki varētu būt cirsti, piemēram, ar kokiem apaugusī lauksaimniecības zemē 0.5ha platībā (kuras statuss vēl nav nomainīts atbilstoši transformētajam zemes lietošanas mērķim), kā rezultātā nodarīts ievērojams materiālais zaudējums. Tā kā atbilstoši Meža likumam mežs ir zeme, kas Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrēta kā mežs, tad, saglabājot minētā pielikuma pašreizējo nosaukumu, tiek ierobežoti šā pielikuma piemērošanas gadījumi.

Krimināltiesību teorijā norādīts, ka par būtisku uzskatāms mantisks zaudējums lielā apmērā, ja tas radies sakarā ar patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu, neatkarīgi no cita kaitējuma rašanās dabas videi, līdz ar ko patvaļīgas ciršanas laikā mežam un tā videi nodarot mantisko zaudējumus lielā apmērā, vismaz piecdesmit minimālās mēnešalgas, tas vērtējams kā būtisks kaitējums.⁷¹

Autore uzskata, ka tādējādi tiek paplašināts to likumā noteikto gadījumu skaits, kad iespējams konstatēt Krimināllikuma Sevišķās daļas normās noteikto kvalificējošo pazīmi – noziedzīgais nodarījums izdarīts lielā apmērā, jo dabai nodarītā zaudējumu atlīdzības summa tiek aprēķināta pēc speciālām formulām, kurās ietverta patvaļīgi izzāgētās teritorijas laukums,

70 Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1997.gada 22.decembra lēmums nr.6. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums (1991-1999). Rīga: LPA, 2000, 77.-81.lpp.

71 Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Sevišķā daļa. Rīga: firma „AFS”, 2007. 118.lpp

līdz ar to autore nepiekrīt tam, ka par būtisku kaitējumu uzskatāms mantisks zaudējums lielā apmērā, ja tas radies sakarā ar patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu, neatkarīgi no citiem kaitējuma rašanās dabas videi kritērijiem, jo nav nekādi šķēršļi aprēķinā izmantoto teritorijas laukumu pielīdzināt likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību" 1.pielikumā ietvertajiem kritērijiem, tādējādi konkrētajam gadījumam piemērojot tam paredzēto normu.

Autore, pētot būtiska kaitējuma piemērošanas kritērijus, konstatējusi, ka nav izveidots regulējums gadījumiem, kad persona, neievērojot ciršanas atļaujā noteikto cirsmas veidu, patvaļīgi izstrādājusi kailcirti atļautās kopšanas cirtes vietā, dabas videi nodarītie zaudējumi tiek aprēķināti, ņemot vērā izstrādātās kailcirtes kopplatību, bet tādējādi zaudējumi tiek aprēķināti gan par neatļauto, gan atļauto koku nociršanu.

Iepriekš minētā situācija izriet no autores rīcībā esošā kriminālprocesa Nr.11250009611⁷² lietas materiāliem pievienotās ciršanas atļaujas, kurā noteikta kopšanas cirte 0.8 hektāru platībā, bet šajā nogabalā izstrādāt kailcirte 0.7hektāru platībā, kā arī dabas videi nodarīto zaudējumu atlīdzības summa aprēķināta 0.7hektāriem.

Minētās problēmas atrisināšanai, autore, ņemot vērā laika gaitā gūto pieredzi, no kuras secināms, ka kopšanas cirtē no katriem trim kokiem viens ir nocērtams, iesaka likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību" 1.pielikumu „Kritēriji, pēc kuriem nosakāms apdraudējums vai ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides saglabāšanā” papildināt, iekļaujot 5.punktu sekojošā redakcijā:

”Gadījumos, kad atļautās kopšanas cirtes vietā patvaļīgi izstrādāta kailcirte, tad no izstrādātās teritorijas kopplatības atņemami 30%, bet iegūtā teritorijas platības starpība pielīdzināma šā pielikuma kritērijiem”.

Citādi pie patvaļīgi atmežotās platības tiek pieskaitīta arī likumīgi cirsto koku teritorijas platība, bet dabas videi nodarīto zaudējumu atlīdzība aprēķināma par patvaļīgi nocirstajiem kokiem.

Tā kā Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā noteikts, ka par patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu, ja ar šīm darbībām radīts būtisks kaitējums vai ja tās izdarījusi organizēta grupa, tad nepieciešams apskatīt organizētas grupas jēdzienu.

Noziedzīgas grupas jēdziens krimināltiesībās ir divu vai vairāku personu apzināta darbība, līdzizdarīšana tīša noziedzīga nodarījuma kopīgā apzinātā izdarīšanā.⁷³ Šeit jāuzsver,

⁷² Sk. 5.pielikumu

⁷³ Autoru kolektīvs Krastiņa I. vadībā. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998, 177.lpp.

ka viena no noziedzīgas grupas raksturojošām klasiskajām pazīmēm ir iepriekš panākta vienošanās par katras personas dalību konkrētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā.

Tā, piemēram, A.Kozlovs noziedzīgu grupu ir raksturojis kā: „līdzdalību ar lomu sadalīšanu vai līdzizdarīšanas formu ar pietiekami augstu organizētības pakāpi, kad dominē nevis līdzdalības funkcionālās pazīmes, bet gan visu kopīga darbība.”⁷⁴ Uz ikkatru grupas dalībnieku ir attiecināmas subjektīvās pazīmes, piemēram, pieskaitāmība un vecums, no kura iestājas kriminālatbildība par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Tāpat patvaļīga koku ciršana, ko izdarījusi cilvēku grupa pēc iepriekšējas vienošanās ir tad, ja ikkatram grupas dalībniekam pēc iepriekšējas savstarpējas vienošanās ir savi pienākumi, lai izdarītu šo plānoto noziedzīgo nodarījumu.

Personu dalība noziedzīgā grupā nenozīmē, ka visām personām ir jāveic tiešie koku ciršanas darbi, jo kā norādījis D.Prodprigora⁷⁵, tad nav svarīgi, vai visas personas izpilda noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi, vai tikai viena persona to ir izdarījusi, bet pārējās personas pilda organizētāja, uzskūditāja vai atbalstītāja funkcijas.

Pie viena norādāms, ka organizētājs atbilstoši Krimināllikuma 20.panta otrajā daļā noteiktajam, proti, par organizētāju uzskatāma persona, kas noziedzīga nodarījuma izdarīšanu organizējusi vai vadījusi. Organizētāja loma kopīgā noziedzīgā nodarījumā nereti tiek raksturota kā pati kaitīgākā.⁷⁶ Tas saistāms ar to, ka organizētājs ne tikai visu izplāno, bet arī organizē un vada, līdz ar ko gadījumā, ja organizētājs pēkšņi atsakās no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas, tad iespējams, ka pārējās personas izplānoto noziedzīgo nodarījumu nevar vairs izdarīt. Tā kā Krimināllikuma 20.panta otrajā daļā noteikts, ka organizētājs noziedzīga nodarījuma izdarīšanu organizē vai vada, tad D.Podprigora šo divu jēdzienu atdalīšanu skaidro sekojoši: „Organizēšana notiek pirms noziedzīga nodarījuma izdarīšanas uzsākšanas, tas ir, sagatavošanās posmā, savukārt vadīšana raksturo organizētāja darbību visā tās garumā.”⁷⁷

Autore atbalsta D.Podprigoru, jo organizēšana ietver konkrētas darbības, piemēram, noziedzīga nodarījuma plānošanu, citu personu iesaistīšanu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, kuras nepieciešams veikt sagatavošanās posmā, bet vadīšana nozīmē iesaistīto cilvēku

⁷⁴ Козлов А. П. Соучастие. традиции и реальность. Санкт-Петербург: издательство „Юридический центр Пресс”, 2001. С.214.

⁷⁵ Podprigora D. Vairāku personu piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2008, 8.lpp.

⁷⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: firma „AFS”, 2003, 80.lpp.

⁷⁷ Podprigora D. Vairāku personu piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2008, 75.lpp.

koordinēšanu – izrīkošanu, kā arī uzraudzīšanu, ko nepieciešams veikt visā organizētāja darbības laikā.

Krimināltiesībās, apskatot noziedzīgas grupas jēdzienu, parasti min četras pazīmes:

- 1) nodarījumā piedalās vismaz divas personas;
- 2) prettiesiskas darbības šīs personas veic ar kopīgām pūlēm;
- 3) pastāv cēloņsakarība un savstarpējā saikne starp atsevišķu personu kopīgajām darbībām un iecerēto rezultātu;
- 4) kopīgas darbības ir tīšas.⁷⁸

Ievērojot minētās pazīmes, noziedzīga nodarījuma par patvaļīgu koku ciršanu vai par jebkuru citu Krimināllikumā minētu nodarījumu analizēšanā, iespējams noteikt, vai konkrētais noziedzīgais nodarījums izdarīts grupā.

Pēc autores domām, precīzu noziedzīga nodarījuma līdzdalību grupā raksturojumu sniegusi M.Blūma: „Katra grupas dalībnieka darbība ir citu darbības nepieciešamais priekšnosacījums un noziedzīgais rezultāts vai pati noziedzīga nodarījuma izdarīšana atrodas cēloniskā sakarībā ar katras grupas dalībnieka darbību.”⁷⁹

Secināms, ka gadījumā, ja kāds no noziedzīgas grupas dalībniekiem neizpilda darbību, kuru pēc iepriekšējas vienošanās ar otru vai pārējiem grupas dalībniekiem, viņam vajadzēja izdarīt, noziedzīga nodarījuma rezultāts netiks sasniegts, ja vien kāds cits grupas dalībnieks neizpildīs neizdarīto darbību, jo katra grupas dalībnieka veiktā darbība ir priekšnosacījums turpmākajām darbībām noziedzīga nodarījuma izdarīšanai grupā.

Nodarījumos par patvaļīgu koku ciršanu var minēt piemēru, ka gadījumā, ja viena persona, kurai pēc iepriekšējas vienošanās jāsadā darbarīki koku ciršanai, bet tā tos nesagādā, tad otra persona nevar veikt koku ciršanu, līdz ar to iepriekš plānotais noziedzīgais nodarījums netiek izdarīts, jo darbarīku sagādāšana ir minama kā priekšnosacījums koku ciršanai.

Pētot minētā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses fakultatīvās pazīmes, apskatāms arī noziedzīgā nodarījuma cietušais.

Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 95.panta pirmajā un trešajā daļā noteiktajam cietušais kriminālprocesā var būt fiziskā vai juridiskā persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums – morāls aizskārums, fiziskas ciešanas vai mantisks zaudējums, bet ja persona mirusi, tad cietušais kriminālprocesā var būt pārdzīvojušais laulātais, kāds no mirušā

⁷⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: firma „AFS”, 2003. 74.lpp.

⁷⁹ Blūma M. Mācība par līdzdalību. Rīga: LVU, 1978, 14-16.lpp.

augšupejošiem vai lejupejošiem radniekiem, adoptētājs, pirmās pakāpes sānu līnijas radnieks.

Tiesu praksē dažkārt vērojamas situācijas, kad kriminālprocesa ietvaros par cietušo tiek atzīta valsts pārvaldes iestāde, piemēram, Valsts Meža dienests, kurai nodarīti materiālie zaudējumi, jo noziedzīga nodarījuma rezultātā dabas videi nodarīts kaitējums, kurš aprēķināts naudas izteiksmē un tiek piedzīts no vainīgās personas papildus saukšanai pie kriminālatbildības.

Arī autores rīcībā esošajā kriminālprocesā Nr.11250009611⁸⁰ Valsts Meža dienesta Dienvidkurzemes virsmežniecība lūdz atzīt to par cietušo dabas videi nodarīto zaudējumu piedziņai valsts labā, iesniedzot Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldei kaitējuma kompensācijas pieteikumu.

Autore uzskata, ka valsts institūcijas dabai nodarītā zaudējuma atlīdzības summu no vainīgās personas ir tiesīgas piedzīt tikai civilprocesuālā kārtībā, nevis lūdzot to atzīt par cietušo krimināllietā par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu, jo valsts institūcijas ir valsts pilnvarotas personas, līdz ar to pēc būtības uzskatāms, ka cietušā statusu minētajā krimināllietā prasa valsts tajā pat procesā, kurā valsts ir apsūdzības uzturētāja ar tās pilnvarotu institūciju starpniecību, tādējādi valsts ir ieinteresēta apsūdzēt personu, lai piedzītu no tās labumu, realizējot sevi cietušā statusā.

Arī likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību" 1.pielikuma „Kritēriji, pēc kuriem nosakāms apdraudējums vai ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides saglabāšanā” 4.punktā noteiktajā normā – atzinumu par apdraudējumu vai ievērojamu apdraudējumu ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides saglabāšanā sagatavo Valsts meža dienesta teritoriālā struktūrvienība, kuras uzraugamajā teritorijā noticis noziedzīgs nodarījums, nav atzīstama par pareizu, jo atzinumu dod valsts tajā pat procesā, kurā tā ir apsūdzības uzturētāja ar tās pilnvarotu institūciju starpniecību. Pēc autores domām šādu atzinumu nepieciešams dot neatkarīgam ekspertam vai speciālistam, jo tikai tādējādi iespējams novērst savstarpējo ieinteresētību.

No iepriekš minētā un apskatītās krimināllietas izriet, ka iestāde – Valsts Meža dienests, kurai ar likumu deleģētas tiesības dot atzinumus krimināllietās par apdraudējumu vai ievērojamu apdraudējumu ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides saglabāšanā, lūdz atzīt to par cietušo, tādējādi tā ir ieinteresēta dot iespējami nelabvēlīgāku atzinumu, lai gūtu valstij lielāku labumu.

⁸⁰ Sk. 4.pielikumu un 5.pielikumu.

Dabai nodarītā kaitējuma noteikto materiālo zaudējumu atlīdzību valsts no kriminālprocesā vainīgās personas var piedzīt civilprocesuālā kārtībā, kura abas puses ir vienlīdzīgas, un nevienai no pusēm nav privilēģētākā stāvoklī, lai varētu otrai pusei uzspiest savu gribu (subordinācijas attiecības).

Kā jau tika minēts iepriekš, tad vēsturiski iedibinot normatīvo regulējumu par dabas videi nodarītā zaudējuma atlīdzību, tika minēta tikai civiltiesiskā atbildība. Tā, piemēram, 2001.gada 12.maijā Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija skatīja civillietu⁸¹ par Valmieras virsmežniecības prasību pret noziedzīgā nodarījumā par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu vainīgo personu par dabas videi nodarīto zaudējumu atlīdzības summas piedziņu, kas tika apmierināta.

No iepriekš minētā, autore secina, ka savulaik dabas videi nodarīto zaudējumu atlīdzības summa tikusi piedzīta civiltiesiskā kārtā, līdz ar to atbildīgajām institūcijām, kuru pienākumos ir panākt zaudējumu summas iemaksu valsts kasē, šāda procesuālā kārtība ir zināma.

Autore, ņemot vērā to, ka apskatāmā panta noziedzīgā nodarījumā cietusi var būt fiziskā vai juridiskā persona, kurai noziedzīgā nodarījuma rezultātā nodarīti materiāli zaudējumi, secina, ka kriminālprocesa ietvaros obligāti piemērojami Kriminālprocesa likuma 357.panta „Noziedzīgi iegūtās mantas atdošana” vai 358.panta „Noziedzīgi iegūtās mantas konfiskācija” nosacījumi, lai noziedzīga nodarījuma rezultātā iegūtie kokmateriāli tiktu atgriezti atpakaļ likumīgajam īpašniekam vai tiesiskajam valdītājam vai tiktu izmaksāta nelikumīgi gūtajam labumam līdzvērtīga naudas summa.

Turpinot analizēt iztīrājamā noziedzīgā nodarījuma objektīvo pusi, jāņem vērā tāds elements kā cēloņsakarība – objektīvās saiknes starp prettiesisko nodarījumu un kaitīgajām sekām konstatēšana, lai pierādītu, ka kaitīgās sekas ir iestājušās vainīgās personas darbības vai bezdarbības rezultātā.⁸²

Tādējādi, lai personu sauktu pie kriminālatbildības, nepieciešams konstatēt cēloņsakarību starp prettiesisko rīcību (darbību –patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu) un kaitīgajām sekām, ar kurām nodarīts būtisks kaitējums. Krimināllietā nepieciešams nodrošināt pierādījumus, ka tieši konkrētā persona ar savu konkrēto rīcību izdarīja šajā darbā apskatīto noziedzīgo nodarījumu.

⁸¹ Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2001.gada 12.maija spriedums lietā CA-907/01.

⁸² Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: likums, teorija, prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003, 37.lpp.

2.3. Noziedzīga nodarījuma subjekts

Noziedzīga nodarījuma par patvaļīgu koku ciršanu subjektam jābūt sasniegušam vecumu, ar kuru iestājas kriminālatbildība, kā tas noteikts Krimināllikuma 11.pantā, ka pie kriminālatbildības saucama fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, bet persona, kas nav sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu ir mazgadīga un pie kriminālatbildības nav saucama. Subjektam jābūt pilnībā pieskaitāmam, kā tas noteikts Krimināllikuma 13.pantā, ka pie kriminālatbildības nav saucama persona, kas nodarījuma izdarīšanas laikā atradusies nepieskaitāmības stāvoklī, tas ir, psihisko traucējumu vai garīgās atpalcības dēļ nav varējusi saprast savu darbību vai to vadīt. Personas, kuras noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī atrodas pilnīgā vai daļēji nepieskaitāmības stāvoklī, ir pilnībā vai daļēji atbrīvojamas no kriminālatbildības, kā to nosaka Krimināllikuma 14.pants, ka gadījumā, ja persona noziedzīga nodarījuma izdarīšanas laikā psihisko traucējumu vai garīgās atpalcības dēļ nav bijusi spējīga visā pilnībā saprast savu darbību vai to vadīt, tas ir, atradusies ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī, tai atkarībā no nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tiesa var mīkstināt piespriežamo sodu vai šo personu atbrīvot no soda.

Kriminālatbildības subjekts par Krimināllikuma 109.panta pirmajā daļā minētā nodarījuma izdarīšanu var būt tikai persona vai personas, kuras nav meža īpašnieki vai likumīgie lietotāji, līdz ar ko Krimināllikuma 109.panta pirmajā daļā minēto noziedzīgo nodarījumu var izdarīt tikai speciālais nozieguma subjekts. Tās ir personas, kuras var būt tikai noteiktu noziegumu kategoriju vai noteikta veida noziegumu subjekti.⁸³ Autore uzsver, ka vairākums gadījumu noziedzīga nodarījuma speciālais subjekts ir sašaurināta personu grupa, kurai vispār ir iespējams izdarīt konkrēto noziedzīgo nodarījumu, bet šajā gadījumā – personu loks ir visai plašs, jo minēto noziedzīgo nodarījumu nevar izdarīt tikai meža un meža zemju īpašnieki vai likumīgie lietotāji. No iepriekš minētā secināms, ka Krimināllikuma 109.panta pirmajā daļā minētā noziedzīgā nodarījuma subjektam papildus pieskaitāmībai un vecumam, no kura iestājas kriminālatbildība, jākonstatē arī attiecīgs personas tiesiskais stāvoklis.

Tā kā kriminālatbildības subjekts par apskatāmā panta otrajā un trešajā daļā minētajiem nodarījumiem var būt jebkura fiziska un pieskaitāma persona, kas sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu, tad Krimināllikuma 109.panta pirmajā un otrajā daļā minēto noziedzīgo nodarījumu var izdarīt vispārīgais nozieguma subjekts, jo tos var izdarīt jebkura persona, kura noziedzīga

⁸³ Krastiņš U. Nozieguma subjekts. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990, 3.-4.lpp.

nodarījuma brīdī ir bijusi pieskaitāma un sasniegusi Krimināllikumā noteikto vecumu, no kura iestājas kriminālatbildība.

Gadījumā, ja koku patvaļīgu ciršanu izdarījis meža vai citas zemes platības īpašnieks vai likumīgais valdītājs, bet nav konstatēti patvaļīgas koku ciršanas, iznīcināšanas vai bojāšanas kvalificējošie apstākļi, kuri norādīti Krimināllikuma 109.panta otrajā un trešajā daļā, tad meža īpašnieks vai likumīgais lietotājs par šādām darbībām saucams pie administratīvās atbildības saskaņā ar Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa⁸⁴ 67.panta pirmo daļu, kas nosaka, ka par augošu koku patvaļīgu ciršanu vai bojāšanu uzliek naudas sodu fiziskajām personām no piecdesmit līdz piecsimt latiem, bet juridiskajām personām – no simt līdz tūkstoš latiem, dabas videi nodarītos zaudējumus piedzenot par labu valstij.

Gadījumā, ja nocirsto koku ciršanai varēja tikt izsniegta ciršanas atļauja, tad dabas videi nodarītie zaudējumi nav aprēķināmi un no vainīgās personas piedzenami par labu valstij, kā vien tā sodāma administratīvā kārtā.

Nemot vērā to, ka mežizstrāde Latvijā ir viens no peļņas gūšanas avotiem, tad ir nodibināti daudzi mazie un vidējie mežizstrādes uzņēmumi. Pēc autores uzskatiem, nepieciešams apskatīt arī juridisku personu un tās krimināltiesisko nozīmi noziedzīgā nodarījumā par patvaļīgu koku ciršanu.

Gadījumā, kad noziedzīgā nodarījumā par patvaļīgu koku ciršanu ir iesaistīta juridiskā persona, tad saskaņā ar Krimināllikuma 12.panta pirmajā daļā noteikto, ka juridiskās personas lietā atbild tā fiziskā persona, kura nodarījumu izdarījusi, rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālās institūcijas loceklis, balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu, darboties tās uzdevumā vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, vai īstenodama kontroli juridiskās personas ietvaros vai būdama juridiskās personas dienestā, juridiskā persona nav sodāma, kā vien tai piemērojami piespiedu ietekmēšanas līdzekļi saskaņā ar Krimināllikuma 70.1 panta pirmajā daļā noteikto, kas nosaka, ka par šā likuma sevišķajā daļā paredzētu noziedzīgu nodarījumu juridiskajai personai var piemērot piespiedu ietekmēšanas līdzekli, ja noziedzīgu nodarījumu juridiskās personas interesēs ir izdarījusi fiziskā persona atbilstoši šā likuma 12.panta pirmās daļas nosacījumiem, bez tam 70.² panta pirmajā daļā noteikts, ka juridiskai personai var noteikt vienu no šādiem piespiedu ietekmēšanas pamata līdzekļiem: likvidācija, tiesību ierobežošana, mantas konfiskācija, naudas piedziņa, kā arī mantas konfiskācija un kaitējuma atlīdzināšana.

⁸⁴ Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1984. 20.decembris, nr.51.

Neskatoties uz to, ka juridiskās personas pašlaik Latvijā netiek sauktas pie kriminālatbildības, Kriminālprocesa likuma⁸⁵ 25.panta „Dubultās sodīšanas nepieļaujamība (ne bis in idem)” septītajā daļā noteikts, ka Ne bis in idem princips nav pārkāpts, ja, sodot juridisko personu, tiek sodīta arī fiziskā persona, kura noziedzīgu nodarījumu ir izdarījusi juridiskās personas interesēs, rīkodamās individuāli vai kā attiecīgās juridiskās personas koleģiālas institūcijas loceklis, balstoties uz tiesībām pārstāvēt juridisko personu, darboties tās uzdevumā vai pieņemt lēmumus juridiskās personas vārdā, vai arī īstenojot kontroli juridiskās personas ietvaros, vai būdama juridiskās personas dienestā.

No iepriekš minētā izriet divi pretēji skaidrojumi, kas pēc autores domām radušies atbilstoši U.Krastiņa grāmatā „Krimināltiesību teorija un prakse. Viedokļi, problēmas risinājumi 1998-2008” sniegtajam skaidrojumam: „Kļūda Kriminālprocesa likuma 25.panta septītajā daļā radusies, atstājot to tekstu, kuru Saeima akceptēja kā Krimināllikuma grozījumus un papildinājumus projekta pirmajā lasījumā, kad tajā bija paredzēta juridisko personu kriminālatbildība, bet tāda nostādne, kā zināms, vēlāk neguva atbalstu”⁸⁶.

Kā norādījis tiesību zinātnieks U.Krastiņš savā rakstā „Aktualitāte – mežu krimināltiesiskā aizsardzība”, norādot, ka gadījumā, ja divas vai vairākas personas izdarījušas tīšu, apzināti patvaļīgu kopīgu koku ciršanu, tad tās vainojamas noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, bet ja kādas citas personas organizētajā noziedzīgajā nodarījumā iesaistītajiem tiešajiem koku cirtējiem nav bijis zināms fakts, ka tās izdara neatļautas darbības, tad kā noziedzīga nodarījuma tiešais izdarītājs pie atbildības saucams noziedzīga nodarījuma organizētājs.⁸⁷

Cēsu rajona tiesa spriedumā⁸⁸ norādīja, ka personas, kuras bija faktiskie izpildītāji nebija apzinājušās savu darbību prettiesiskumu, līdz ar to organizētāju darbības kvalificējas pēc Krimināllikuma 109.panta attiecīgās daļas, kā nozieguma tieša izpildīšana, bet tiešajiem izpildītājiem, kuri neapzinājās savu darbību prettiesiskumu, atzīstami par lieciniekiem.

Ņemot vērā to, ka analizētajā tiesas spriedumā apstiprināta tiesību zinātnieka U.Krastiņa iepriekš minētais viedoklis, tad tas uzskatāms par pareizu un pamatotu.

Autore uzskata, ka gadījumos, kad juridiskā persona, piemēram, iegādājusies mežizstrādes tiesības, bet tās likumīgais pārstāvis rīkojoties juridiskās personas kā meža

⁸⁵ Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74.

⁸⁶ Krastiņš U. Latvijas kriminālās likumdošanas pēctecība nodarījumos pret dabas vidi. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009, 344.lpp.

⁸⁷ Krastiņš U., Niedre A. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas jautājumi. Rīga: LU Juridiskā fakultāte Krimināltiesisko zinātņu katedra, 2000, 27.lpp.

⁸⁸ Latvijas Republikas Cēsu rajona tiesas 2006.gada 17.maija spriedums lietā nr.K11-108/2006, krimināllieta nr.1300010203.

likumīgā lietotāja vārdā, organizējot patvaļīgu koku ciršanu, tad pie kriminālatbildības saucami tiešie meža cirtēji, bet gadījumā, ja tie nav apzinājušies, ka izdara neatļautas darbības, tad juridiskās personas pārstāvis – organizētājs atbild kā tiešais noziedzīgā nodarījuma izdarītājs.

Bet tā kā organizētājs rīkojies juridiskās personas vārdā, tādējādi realizējot Krimināllikuma 12.panta pirmajā daļā minēto, tad konkrētajai juridiskajai personai piemērojams kāds no Krimināllikuma 70.² panta pirmajā daļā minētajiem piespiedu ietekmēšanas līdzekļiem, pamatojoties uz Krimināllikuma 70.¹ panta pirmo daļu.

2.4. Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse

Noziedzīga nodarījuma subjektīvā puse ir nodarījuma subjekta psihiskā darbība, kas tieši saistīta ar izdarīto un apvieno vienotā veselā personas psihiskās darbības intelektuālos un gribas procesus. Tātad nodarījuma subjektīvā puse atspoguļo saistību starp personas apziņu un gribu un viņas izdarīto noziedzīgo nodarījumu.⁸⁹

Krimināltiesībās izdala šādus nozieguma subjektīvās puses elementus: vainu nodoma vai neuzmanības formā, motīvu un mērķi (nolūku).⁹⁰

Autore secina, ka tad vainas jēdziens izriet no nulla poena sine culpa (nav soda bez vainas)⁹¹ principa. Arī Krimināllikuma 8.panta pirmajā daļā noteikts, ka par vainīgu noziedzīgā nodarījumā atzīstama tikai persona, kas to izdarījusi ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības, bez tam otrajā daļā noteikts, ka, nosakot noziedzīgo nodarījumu izdarījušās personas vainas formu, jākonstatē šīs personas psihiskā attieksme pret noziedzīgā nodarījuma objektīvajām pazīmēm, bez tam Latvijas Republikas Satversmes⁹² 92.pantā noteikts, ka ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu.

Kā jau iepriekš tika minēts, vaina izpaužas nodoma vai neuzmanības formā, līdz ar ko apskatāmas šīs abas vainas formas. Tiešu nodomu raksturo seku paredzēšana un vēlēšanās, savukārt tā intelektuālais moments realizējas personas darbībā, ar kuru vainīgais apzināti īsteno viņam vēlamās izmaiņas. Šai darbībai raksturīgs mērķtiecīgums uz konkrēta noziedzīga

⁸⁹ Krastiņš U. Vai Krimināllikumā ir vajadzīgas antikonstitucionālas normas. Par juridisko personu kriminālatbildību. Pieejams: <http://archive.politika.lv> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī]

⁹⁰ Krastiņš U. Nozieguma subjekts. Nozieguma subjektīvā puse. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990, 14.lpp.

⁹¹ Krauss D., Pastile K. Krimināltiesību pamatojumi Latvijā un Vācijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002, 82.lpp.

⁹² Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Stājas spēkā 1922. 7.novembrī

rezultāta sasniegšanu. Vainīgais tieši iedarbojas uz noziedzīga nodarījuma objektu, tas ir, apdraud vai pārkāpj ar likumu aizsargātās tiesības un intereses.⁹³

Vaina nodoma formā iedalāma tiešā un netiešā, tās skaidrojumu sniedzis likumdevējs Krimināllikuma 9.pantā, kas nosaka, ka noziedzīgais nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi nodarījuma sekas un vēlējusies tās (tiešs nodoms) vai, kaut arī šīs sekas nav vēlējusies, tomēr apzināti pieļāvusi to iestāšanos (netiešs nodoms).

Atšķirība starp tiešu un netiešu nodomu izpaužas divos apstākļos:

- 1) vēlamais mērķis var būt tiesisks,
- 2) persona paredz blakusrezultātu, bez kura vēlamais mērķis var būt nesasniegts, līdz ar ko tieši šis rezultāts ir kaitīgs, attieksme pret šīm sekām tiek raksturota kā pieļaušana.⁹⁴

Pētot otru vainas formu – aiz neuzmanības, jāņem vērā Krimināllikuma 10.panta pirmajā daļā noteikts, ka noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu aiz neuzmanības, ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi savas darbības vai bezdarbības seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvusies, ka tās varēs novērst (noziedzīga pašpaļāvība), vai arī nav paredzējusi šādu seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja tās paredzēt (noziedzīga nevērība).

Autore secina, ka noziedzīgs nodarījums izdarīts noziedzīgā pašpaļāvībā, ja persona, kas to izdarījusi, ir paredzējusi savas darbības vai bezdarbības seku iestāšanās iespēju, tomēr vieglprātīgi paļāvusies, ka tās varēs novērst. Noziedzīgs nodarījums izdarīts noziedzīgā nevērībā, ja persona nav paredzējusi šādu seku iestāšanās iespēju, kaut gan pēc nodarījuma konkrētajiem apstākļiem tai vajadzēja un tā varēja tās paredzēt. Secināt, ka patvaļīga koku ciršana ir tīšs nodarījums ar tiešu nodomu.

Tā kā Meža likuma 14.pantā noteikts, ka koku ciršana, pārkāpjot šajā likumā noteikto kārtību, vai koku bojāšana uzskatāma par patvaļīgu koku ciršanu vai bojāšanu, tad patvaļīga koku ciršana sastāv no diviem elementiem, proti, tiešās koku ciršanas, kas viennozīmīgi ir tīšs nodarījums ar tiešu nodomu, izpildītām formalitātēm, piemēram, ciršanas atļaujas saņemšana konkrēto koku ciršanai, par ko tiešajam koku cirtējam varētu būt nezināms.

Iepriekš minēto autore ilustrē sekojošā situācijā: gadījumā, ja juridiskās personas pārstāvis – likumīgo mežizstrādes darbu organizētājs ierāda tiešajiem cirtējiem atļauto cirsmu, bet tiešie cirtēji, piemēram, kopšanas cirtes vietā izstrādā kailcirti, tādējādi neapzinoties, ka

⁹³ Podprigora D. Vainas noteikšana krimināltiesībās. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2006, 62.-71.lpp.

⁹⁴ Turpat.

izdara patvaļīgu – bez ciršanas atļaujas – koku ciršanu, veikuši patvaļīgu koku ciršanu, likumīgajam mežizstrādes darbu organizētājam nezinot un bez jebkādiem viņa norādījumiem, tātad šāds patvaļīgs koku ciršanas gadījums būtu kvalificējams, kā izdarīts aiz neuzmanības.

Tomēr gadījumos, kad nozieguma pamatsastāvs konstruēts kā formāls noziegums ar tīšu vainas formu, bet sekas dispozīcijā ietvertas kā kvalificējošs apstākļi un vainīgā psihiskā attieksme pret tām var izpausties neuzmanības formā, viss noziegums kopumā kvalificējams kā izdarīts ar nodomu.⁹⁵

Piemēram, Krimināllikuma 109.panta trešajā daļā noteikta kriminālatbildība par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu, ja ar šīm darbībām radīts būtisks kaitējums vai ja tās izdarījusi organizēta grupa, Šī panta daļas kvalificējoša pazīme ir būtisks kaitējums, kuru vienīgo iespējams izdarīt aiz neuzmanības, tīši pārkāpjot Meža likumā noteikto kārtību.

Tātad subjektīvo attieksmi pret neatļautām darbībām raksturo tīša vaina, jo vainīgais apzinās, ka kokus cērt patvaļīgi un vēlas to darīt, bet pret sekām – būtisku kaitējumu – netiešs nodoms vai neuzmanība.⁹⁶

Šādus secinājumus var attiecināt arī uz Krimināllikuma 109.panta pirmo un otro daļu, kur kvalificējošā pazīme ir notikuma vieta, kuru iespējams neievērojot pārsniedzot, piemēram, blakus esošās cirsmas robežas, tādējādi cērtot kokus, neievērojot Meža likumā noteikto kārtību – konkrētai personai saņemot ciršanas atļauju par konkrētas cirsmas izstrādes veidu konkrētā teritorijā. Tādējādi kopumā minētais noziedzīgais nodarījums kvalificējams, kā tīšs nodarījums.

Kā patstāvīga noziedzīga nodarījuma subjektīvo pusi raksturojoša pazīme ir motīvs un mērķis (nolūks). Motīvs ir iekšējais pamudinājums, dziņa, tieksme, kas virza personas gribu uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.⁹⁷ Ņemot vērā tiesību zinātnieka U.Krastiņa norādītos nozieguma motīvus, autore secina, ka noziedzīgos nodarījumos par patvaļīgu koku ciršanu iespējamais motīvs ir mantkārtība, jo nocirstos kokus savā valdījumā pārņem koku cirtējs, savukārt noziedzīgos nodarījumos par koku iznīcināšanu vai bojāšanu iespējamie motīvi ir vairāki, piemēram, huligānisks pamudinājums, atriebība, naids un citi.

Autore uzskata, ka Krimināllikuma 109.panta pirmo daļu nepieciešams papildināt ar vārdiem „iznīcināt vai bojāt”, izsakot šī panta daļas dispozīciju šādā redakcijā:

„Par patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu svešā mežā vai citā svešā zemes platībā”.

⁹⁵ Krastiņš U. Nozieguma subjekts. Nozieguma subjektīvā puse. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990, 20.lpp.

⁹⁶ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Sevišķā daļa. Rīga: firma „AFS”, 2007. 120.lpp.

⁹⁷ [b.a.]. Noziedzīga nodarījuma motīvs. Pieejams: <https://www.temida.lv> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī]

Pretējā gadījumā persona, kura, piemēram, atriebības motīvu vadīta veikusi koku iznīcināšanu sev nepiederošā meža zemes platībā, bet tā nav darbojusies ne organizētā grupā, ne bojāšanas rezultātā nodarīts būtisks kaitējums, ne konkrētais mežs atrodas aizsargājamā dabas teritorijā, vainīgā persona paliktu nesodīta.

Nozieguma mērķis (nolūks) ir vēlamais rezultāts, ko persona, kas izdara noziedzīgo nodarījumu, vēlas sasniegt.⁹⁸ Noziedzīgos nodarījumos par patvaļīgu koku ciršanu mērķis ir iedzīvošanās, bet noziedzīgos nodarījumos par koku bojāšanu iespējamais mērķis, piemēram, atriebjoties, var būt kaitēšana meža īpašniekam, kaut arī vainīgā persona nemaz nevēlas aizskart dabas intereses, tās tomēr tiek aizskartas, jo mērķis kā nozieguma vēlamais rezultāts raksturo cilvēka domāšanu, bet nozieguma sekas ir objektīvā īstenība, kas radusies mērķa sasniegšanas rezultātā.⁹⁹

⁹⁸ Krastiņš U. Nozieguma subjekts. Nozieguma subjektīvā puse. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990, 33.lpp.

⁹⁹ Turpat.

3. NOZIEDZĪGS NODARĪJUMS PAR PATVAĻĪGU KOKU CIRŠANU ĀRVALSTU NORMATĪVAJOS AKTOS

Analizējot kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu kvalifikācijas problēmas, ir būtiski rast priekšstatu par ārvalstu normatīvo regulējumu šī noziedzīgā nodarījuma saistībā, tādējādi rast risinājumus konstatētajām problēmām normatīvā regulējuma pilnveidošanai.

Autore salīdzinās Baltijas valstīs noteikto kriminālatbildību par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu, analizējot līdzīgo un atšķirīgo, jo visām trim valstīm bijusi līdzīga valstiskā attīstības vēsture, tās visas trīs atrodas mērenajā klimatiskajā joslā, līdz ar ko koku bioloģiskā daudzveidība un klimats ir vienlīdzīgs, tādējādi arī mežsaimniecības interesēm būtu jābūt vienlīdz nozīmīgām visās trijās šajās valstīs.

Latvijā Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi ietverti Krimināllikuma Sevišķās daļas vienpadsmitajā nodaļā „Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi”, Igaunijā – Igaunijas sodu kodeksa divdesmitajā nodaļā „Vainojami nodarījumi pret apkārtējo vidi”, savukārt Lietuvā – Lietuvas kriminālkodeksa trīsdesmit astotajā nodaļā „Noziegumi un kriminālpārkāpumi pret apkārtējo vidi un cilvēka veselību”.¹⁰⁰

Autore uzskata, ka nodaļa, kurā ietverti noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi, norāda to, cik svarīga ir dabas aizsardzība katrā valstī no minētajām. Noziedzīgie nodarījumi pret dabas vidi iekļauti nodaļā, kas tuvāka kriminālatbildību regulējošā normatīvā akta Sevišķās daļas sākumam, jo dabas aizsardzība šajā valstī ir nozīmīgāka. Ņemot vērā iepriekš minēto, secināms, ka noziedzīgie nodarījumi pret dabas vidi ar augstāko bīstamību tiek vērtēti Latvijā, jo Krimināllikuma tie ietverti nodaļā, kas atrodas starp desmito un divpadsmito nodaļu, kurās ietverti noziedzīgi nodarījumi pret valsti un nonāvēšanu.

Lietuvas kriminālkodeksa 273.pantā noteikta tādas personas atbildība, kas bez atļaujas izcirtusi vai citādi iznīcinājusi vairāk kā vienu hektāru sava meža vai nosusinājusi purvu. Saskaņā ar Igaunijas sodu kodeksa 356.pantu par nelikumīgu koku vai krūmāju ciršanu ir sodāma ikviena persona, ja tā nodarījusi būtisku kaitējumu apkārtējai videi, pie tam atbildība ir diferencēta atkarībā no vainīgā subjektīvās attieksmes pret šīm sekām. Atbildība par tīšu vai aiz neuzmanības izdarītu koku vai krūmāju iznīcināšanu vai bojāšanu, kas izdarīta, pārkāpjot meža vai citu stādījumu aizsardzības vai izmantošanas prasības, paredzēta Igaunijas sodu kodeksa 354. Un 355.pantā, bet ar nosacījumu, ka tas nodarījis būtisku kaitējumu apkārtējai

¹⁰⁰ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības Igaunija Latvija Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 116.lpp.

videi, pie tam Igaunijas sodu kodeksu 354.pantā, kur noziedzīgo nodarījumu veido tīšs nodarījums, atbildība diferencēta, ņemot vērā to, vai vainīgais šādas sekas izraisījis tīši, vai arī tās iestājušās viņa neuzmanības dēļ.¹⁰¹

No iepriekš minētā secināms, ka Lietuvas kriminālkodeksā ir ļoti sašaurināts iespējamo noziedzīgo nodarījumu mežsaimniecības jomā skaits, kriminālatbildību nosakot tikai īpašniekiem, jo tādējādi, ja vien Lietuvā mežsaimniecības intereses plašā nav nozīmē ietvertas, piemēram, administratīvi tiesiskajās attiecībās, tad, pēc autores domām, Lietuvas valdība ļoti vieglprātīgi attiecas pret dabas aizsardzību, kaut gan tā nevajadzētu būt, ņemot vērā Eiropas Savienības stingro nostāju par dabas aizsardzību un to, ka Lietuva ir Eiropas Savienības dalībvalsts.

Ievērojami labāks kriminālatbildības par patvaļīgu koku ciršanu regulējums ir noteikts Igaunijas sodu kodeksā. Autore atbalsta Igaunijas valdības noteikto, ka noziedzīga nodarījuma par patvaļīgu koku ciršanu objektu raksturo materiālais sastāvs, līdz ar to prettiesiskās rīcības rezultātā nepieciešama kaitīgo seku – būtiska kaitējuma dabas videi – iestāšanās, jo faktiski mežam vai dabas videi ar nosacījumu, ka tā nav aizsargājamā dabas zonā, kopumā nevar nodarīt nekādu nozīmīgu kaitējumu, nozāģējot dažus zāģēšanai neatļautus kokus, ja vien netiek sasniegta atmežošana vismaz pushektāra apmērā, tikai tad var sākt faktiski runāt par augsnes eroziju, vējlaužiem un cita veida ievērojamu kaitējumu dabas videi.

Savukārt Igaunijas sodu kodeksā ietvertā noziedzīgā nodarījuma par patvaļīgu koku ciršanu atbildības diferencēšanu atkarībā no vainīgā subjektīvās attieksmes pret šīm sekām, autore vērtē negatīvi, jo tādējādi iespējama nevienlīdzīgas attieksmes veidošanās pret šo noziedzīgo nodarījumu izdarījušajām personām.

No visa iepriekš minētā autore secina, ka Latvijā kriminālatbildība par patvaļīgu koku ciršanu ir vissakārtotākā, salīdzinoši ar pārējām Baltijas valstīm, paredzot dažādākus iespējamus gadījumus, kurus nepieciešams noregulēt ar krimināltiesiskiem instrumentiem.

Pēc autores domām, pozitīvi vērtējams tas, ka Latvijā likumdevējs sīkāk reglamentējis sodāmās darbības, tādējādi tautai tiek liegta jebkāda iespēja veikt patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu.

Autore uzskata, ka šī iemesla dēļ valsts spēj pilnvērtīgāk nodrošināt dabas aizsardzības funkcijas un dabas resursu racionālu, tālredzīgu izmantošanu.

¹⁰¹ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības Igaunija Latvija Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 116.lpp.

SECINĀJUMI

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1) analizējot Latvijas teritorijā pastāvējušo krimināltiesisko regulējumu par patvaļīgu koku ciršanu, autore secina, ka vēsturiski laika gaitā vērojama tendence – palielināties šā noziedzīgā nodarījuma sankcijām, kas norāda uz to, ka dabas aizsardzība kļuva prioritārāka;

2) autore iesaka pašreizējo Latvijas Republikas Saeimā iesniegto likumprojektu daļā par Krimināllikuma 109.panta pirmās daļas sankciju papildināšanu ar probācijas uzraudzību, izsakot to šādā redakcijā:

„Soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz diviem gadiem vai ar īslaicīgu brīvības atņemšanu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu un ar probācijas uzraudzību uz laiku līdz trim gadiem vai bez tās.”;

3) autore uzskata, ka Krimināllikuma 109.panta pirmo daļu nepieciešams papildināt ar vārdiem „iznīcināt vai bojāt”, izsakot šī panta daļas dispozīciju šādā redakcijā:

„Par patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu svešā mežā vai citā svešā zemes platībā”.

Pretējā gadījumā persona, kura, piemēram, atriebības motīvu vadīta veikusi koku iznīcināšanu sev nepiederošā meža zemes platībā, bet tā nav darbojusies ne organizētā grupā, ne bojāšanas rezultātā nodarīts būtisks kaitējums, ne konkrētais mežs atrodas aizsargājamā dabas teritorijā, vainīgā persona paliktu nesodīta;

4) Krimināllikuma 109.pantā vārda „cirst” vietā norādot „atdalot ar jebkādiem līdzekļiem un paņēmieniem”, citādi autore veicot minētās normas analīzi, izmantojot gramatisko iztulkošanas metodi, secina, ka tiek sašaurināts tajā ietvertā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas veids, jo mūsdienās koku atdalīšanai no celma vairākums gadījumu vairs neizmanto cirvi tā nerentabilitātes dēļ;

5) kvalificējot Krimināllikuma 109.panta pirmo daļu, noziedzīgā nodarījuma subjektam papildus pieskaitāmībai un vecumam, no kura iestājas kriminālatbildība, jākonstatē arī attiecīgs personas tiesiskais stāvoklis, proti, tas, ka šī persona nav ne meža vai citas svešas zemes platības, kurā viņš veicis patvaļīgu koku ciršanu, īpašnieks, ne likumīgais valdītājs;

6) tā kā Krimināllikuma 109.panta otrās daļas dispozīcijā nosauktas tikai dažas aizsargājamo dabas teritoriju kategorijas, tad autore iesaka to papildināt ar vārdiem „kā arī citās aizsargājamās dabas teritorijās”, izsakot to šādā redakcijā:

„Par patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu īpaši aizsargājamā dabas teritorijā, mikroliegumā, parkā, skvērā, alejā vai vides un dabas resursu aizsardzības aizsargjoslā, kā arī citās aizsargājamās dabas teritorijās”.

Citādi tiek sašaurināta apskatāmā noziedzīgā nodarījuma iespējamās izdarīšanas vietas, līdz ar ko atsevišķos gadījumos, piemēram, par patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu biosfēras rezervātā vainīgā persona varētu netiktu sodīta;

7) likuma „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību” 23.panta pirmajā daļā pirms saikļa „vai” nepieciešams komats, tādējādi ievērojot latviešu valodā noteikto interpunkciju un izsakot to šādā redakcijā:

„Atbildība par Krimināllikumā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ar kuru radīts būtisks kaitējums, iestājas, ja noziedzīgā nodarījuma rezultātā ne vien nodarīts ievērojams mantiskais zaudējums, bet arī apdraudētas vēl citas ar likumu aizsargātās intereses un tiesības, vai ja šāds apdraudējums ir ievērojams”.

Tikai pēc minētās normas rediģēšanas par pareizu atzīstams Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta sniegtais skaidrojums;

8) autore iesaka rediģēt likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību" 1.pielikuma „Kritēriji, pēc kuriem nosakāms apdraudējums vai ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides saglabāšanā” nosaukumu, izsakot to šādā redakcijā:

„Kritēriji, pēc kuriem nosakāms apdraudējums vai ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides un citu ar kokiem apaudzētu teritoriju saglabāšanā”.

Tā kā atbilstoši Meža likumam mežs ir zeme, kas Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrēta kā mežs, tad, saglabājot minētā pielikuma pašreizējo nosaukumu, tiek ierobežoti šī pielikuma piemērošanas gadījumi, piemēram, ja koki cirsti ar kokiem apaugusī lauksaimniecības zemē 0.5 hektāru platībā (kuras statuss vēl nav nomainīts atbilstoši transformētajam zemes lietošanas mērķim), kā rezultātā radīts būtisks kaitējums;

9) nepieciešams likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību" 1.pielikumu „Kritēriji, pēc kuriem nosakāms apdraudējums vai ievērojams apdraudējums ar likumu aizsargātajām interesēm un tiesībām meža vides saglabāšanā” papildināt, iekļaujot 5.punktu, izsakot to šādā redakcijā:

„Gadījumos, kad atļautās kopšanas cirtes vietā patvaļīgi izstrādāta kailcirte, tad no izstrādātās teritorijas kopplatības atņemami 30%, bet iegūtā teritorijas platības starpība pielīdzināma šā pielikuma kritērijiem”.

Citādi pie patvaļīgi atmežotās platības tiek pieskaitīta arī likumīgi cirsto koku teritorijas platība;

10) tā kā dabai nodarītā zaudējumu atlīdzības summa tiek aprēķināta pēc speciālām formulām, kurās ietverta patvaļīgi izzāģētās teritorijas laukums, tad autore nepiekrīt tam, ka par būtisku kaitējumu uzskatāms mantisks zaudējums lielā apmērā, ja tas radies sakarā ar patvaļīgu koku ciršanu, iznīcināšanu vai bojāšanu, neatkarīgi no citiem kaitējuma rašanās dabas videi kritērijiem, jo nav nekādi šķēršļi aprēķinā izmantoto teritorijas laukumu pielīdzināt likuma "Par Krimināllikuma spēkā stāšanās laiku un kārtību" 1.pielikumā ietvertajiem kritērijiem, tādējādi konkrētajam gadījumam piemērojot tam paredzēto normu, nevis paplašinot to likumā noteikto gadījumu skaitu, kad iespējams konstatēt Krimināllikuma Sevišķās daļas normās noteikto kvalificējošo pazīmi – noziedzīgais nodarījums izdarīts lielā apmērā;

11) gadījumos, kad svešzemju koki adaptējušies Latvijas teritorijas apstākļiem, spējot patstāvīgi augt un vairoties, bez cilvēku iejaukšanās, tādējādi veidojot konkrētās sugas izplatību un kļūstot par Latvijas dabas vides komponentu, vairs nav uzskatāmi par noziedzīga nodarījuma pret īpašumu priekšmetu, bet gan – noziedzīga nodarījuma pret dabas vidi, līdz ar to arī noziedzīga nodarījuma par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu priekšmetu;

12) valsts institūcijas dabai nodarītā zaudējuma atlīdzības summu no vainīgās personas ir tiesīga piedzīt tikai civilprocesuālā kārtībā, nevis lūdzot to atzīt par cietušo krimināllietā par patvaļīgu koku ciršanu un bojāšanu, jo valsts institūcijas ir valsts pilnvarotas personas, līdz ar to pēc būtības uzskatāms, ka cietušā statusu minētajā krimināllietā prasa valsts tajā pat procesā, kurā valsts ir apsūdzības uzturētāja ar tās pilnvarotu institūciju starpniecību, tādējādi valsts ir ieinteresēta apsūdzēt personu, lai piedzītu no tās labumu, realizējot sevi cietušā statusā;

13) autore atbalsta D.Podprigoru, kurš šo divu jēdzienu atdalīšanu skaidro sekojoši: „Organizēšana notiek pirms noziedzīga nodarījuma izdarīšanas uzsākšanas, tas ir, sagatavošanās posmā, savukārt vadīšana raksturo organizētāja darbību visā tās garumā”, jo organizēšana ietver konkrētas darbības, piemēram, noziedzīga nodarījuma plānošanu, citu personu iesaistīšanu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, kuras nepieciešams veikt sagatavošanās posmā, bet vadīšana nozīmē iesaistīto cilvēku koordinēšanu – izrīkošanu, kā arī uzraudzīšanu, ko nepieciešams veikt visā organizētāja darbības laikā;

14) ja persona savā privātīpašumā esošajā mežā, kurš neatrodas aizsargājamā dabas teritorijā, veikusi patvaļīgu koku ciršanu, bet nocirsto koku ciršanai varēja tikt izsniegta ciršanas atļauja, tad dabas videi nodarītie zaudējumi nav aprēķināmi un no vainīgās personas piedzenami par labu valstij, kā vien tā sodāma administratīvā kārtā.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

LITERATŪRA

- 1) Autoru kolektīvs Feldhūna A. un Gūtmaņa A. vadībā. Svešvārdu vārdnīca. Rīga: Liesma, 1978.
- 2) Autoru kolektīvs Krastiņa I. vadībā. Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Nordik, 1998.
- 3) [b.a.]. Dabas aizsardzība. Pieejams: www.geo.lu.lv [2012.gada 15.februārī]
- 4) [b.a.]. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Pieejams: www.lu.lv [aplūkots 2012.gada 16.maijā]
- 5) [b.a.]. Latvijas daba. 6.sējums. Rīga: Preses Nams, 1998.
- 6) [b.a.]. Noziedzīga nodarījuma motīvs. Pieejams: <https://www.temida.lv> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī]
- 7) [b.a.]. Rūpnieciskā revolūcija. Pieejams: <http://lv.wikipedia.org> [aplūkots 2012. gada 27.martā]
- 8) [b.a.]. 10 izgudrojumi, kas var iznīcināt cilvēku pasauli. Pieejams: <http://opozicija.lv> [aplūkots 2012.gada 19.aprīlī]
- 9) Bitāns A. Civiltiesiskā atbildība un tās veidi. Rīga: izdevniecība AGB, 1997.
- 10) Blumberga U. Atbildība par videi nodarīto kaitējumu (zaudējumiem). Disertācijas kopsavilkums. Rīga, [b.i.], 1998.
- 11) Blūma M. Mācība par līdzdalību. Rīga: LVU, 1978.
- 12) Bojārs J. Starptautiskās tiesības. Rīga: Zvaigzne ABC, 1996.
- 13) Bušmanis A. Patvaļīgu koku ciršanas gadījumu skaits valstī 2002.-2011.g. [b.v.]: Valsts Meža dienests, [b.g.]
- 14) Danilāns I. Dabas aizsardzība. Rīga: Zvaigzne, 1980.
- 15) Guļevskas D. vadībā autoru kolektīvs. Latviešu valodas vārdnīca. 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu. Rīga: izdevniecība Avots, 2006.
- 16) Jākobsons E. Latvijas okupācija. Pieejams: <http://www.laikmetazimes.lv> [aplūkots 2012. gada 6.aprīlī]
- 17) Kerus V. Sakopiet mežu, tad runāsim. Pieejams: vkerus.blogspot.com [aplūkots 2012.gada 22.aprīlī]

- 18) Krastiņš U. Latvijas kriminālās likumdošanas pēctecība nodarījumos pret dabas vidi. Grām.: Krastiņš U. Krimināltiesību teorija un prakse: viedokļi, problēmas, risinājumi 1998-2008. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2009.
- 19) Krastiņš U. Noziedzīgi nodarījumi pret dabas vidi. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001.
- 20) Krastiņš U. Nozieguma subjekts. Nozieguma subjektīvā puse. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990.
- 21) Krastiņš U. Nozieguma subjekts. Rīga: Latvijas Universitāte, 1990.
- 22) Krastiņš U. Vai Krimināllikumā ir vajadzīgas antikonstitucionālas normas. Par juridisko personu kriminālatbildību. Pieejams: <http://archive.politika.lv> [aplūkots 2012.gada 21.aprīlī]
- 23) Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības Igaunija Latvija Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
- 24) Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Sevišķā daļa. Rīga: firma „AFS”, 2007.
- 25) Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski – praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: firma „AFS”, 2003.
- 26) Krastiņš U., Niedre A. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācijas jautājumi. Rīga: LU Juridiskā fakultāte Krimināltiesisko zinātņu katedra, 2000.
- 27) Krauss D., Pastile K. Krimināltiesību pamatojumi Latvijā un Vācijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2002.
- 28) Latviešu valodas skaidrojošā vārdnīca. Pieejams: <http://www.latvianforyou.com> [aplūkots 2012.gada 4.aprīlī]
- 29) Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma 1997.gada 22.decembra lēmums nr.6. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Plēnuma lēmumu krājums (1991-1999). Rīga: LPA, 2000.
- 30) Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu klasifikācijas teorētiskie pamati un prakse. Rīga: firma „AFS”, 2001.
- 31) Liholaja V. Noziedzīgu nodarījumu kvalifikācija: likums, teorija, prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2003.
- 32) Mincs P. Krimināltiesību kurss. Vispārējā daļa. Ar U.Krastiņa komentāriem. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005.
- 33) Podprigora D. Vainas noteikšana krimināltiesībās. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2006.

- 34) Podprigora D. Vairāku personu piedalīšanās noziedzīgā nodarījumā. Rīga: Biznesa augstskola Turība, 2008.
- 35) Tooma A. Dabas pētniecība pirms 1912.gada. Pieejams: www.videsvestis.lv [aplūkots 2012.gada 6.aprīlī]
- 36) [b.a.]. Высшая стадия капитализма. Pieejams: <http://politekonomi.ucoz.ru> [aplūkots 2012.gada 6.aprīlī]
- 37) Козлов А. П. Соучастие традиции и реальность. Санкт-Петербург: издательство „Юридический центр Пресс”, 2001. С.214.

NORMATĪVIE AKTI

- 1) Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas Kriminālkodekss. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas likums. [b.i.], 1940.
- 2) Zemes kodekss: LPSR likums. Rīga: Liesma, 1970.
- 3) Ūdeņu kodekss: LPSR likums. Rīga: Liesma, 1973.
- 4) Mežu kodekss: LPSR likums. Rīga: Liesma, 1979.
- 5) Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LR likums. Ziņotājs, 1984. 20.decembris, nr.51.
- 6) Latvijas Kriminālkodekss: LR likums. [b.i.], 1994.
- 7) Latvijas Republikas Satversme: LR likums. Stājas spēkā 1922. 7.novembrī
- 8) Sodlu likumi: LR likums. [b.i.], 1930.
- 9) Sodlu likums: LR likums. [b.i.], 1934.
- 10) Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas kriminālkodekss: Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas likums. [b.i.], 1984.
- 11) Par vides aizsardzību: LR likums. Ziņotājs, 1991.29.augusts, nr.33.
- 12) Civillikums: LR likums. Stājas spēkā 1992.1.septembrī
- 13) Civillikums: LR likums. Ziņotājs, 1993. 1.marts, nr.1.
- 14) Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1993.25.marts, nr.5.
- 15) Zvejniecības likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1995. 28.aprīlis, nr.66.
- 16) Sands P., Stewart B.R. Valuation of Environment Damages - US and International Law approaches. Review of European Community & International Environment Law, Vol.5, Issue 4, 1996, S.290.

- 17) Par 1979.gada Bernes konvenciju par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.3.janvāris, nr.1/2.
- 18) Aizsargjoslu likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.25.februāris, nr.56/57.
- 19) Par konvenciju par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1997.26.februāris, nr.58/59.
- 20) Convention for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage: konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 26.februāris, nr.58/59.
- 21) Convention on the conservation of european wildlife and natural habitats: konvencija. Latvijas Vēstnesis, 1997. 1.maijs, nr.3/4.
- 22) Krimināllikums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998. 8.jūlijs, nr.199/200.
- 23) Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 1998.4.novembris, nr.331/332.
- 24) Meža likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2000. 16.marts, nr.98/99.
- 25) Medību likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2003. 23.jūlijs, nr.107.
- 26) Kriminālprocesa likums: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2005. 11.maijs, nr.74.
- 27) Grozījumi Krimināllikumā: LR likumprojekts. Pieejams: <http://titania.saeima.lv> [aplūkots 2012. gada 6.aprīlī]
- 28) Grozījumi Krimināllikumā: LR likums. Latvijas Vēstnesis, 2010. 21.oktobris, nr.178.
- 29) Mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtība: Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumi nr.228. Latvijas Vēstnesis, 2003.6.maijs, nr.66.
- 30) Noteikumi par koku ciršanu meža zemēs: Ministru kabineta 31.10.2006. noteikumi nr.892. Latvijas Vēstnesis, 2006.3.novembris, nr.176.
- 31) Par kriminālsodu politikas koncepciju: Ministru kabineta 09.01.2009. rīkojums nr.6. Latvijas Vēstnesis, 2009.13.janvāris, nr.6.
- 32) Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi: Ministru kabineta 2010.gada 16.marta noteikumi nr.264. Latvijas Vēstnesis, 2010.30.marts, nr.50.

JURIDISKĀS PRAKSES MATERIĀLI

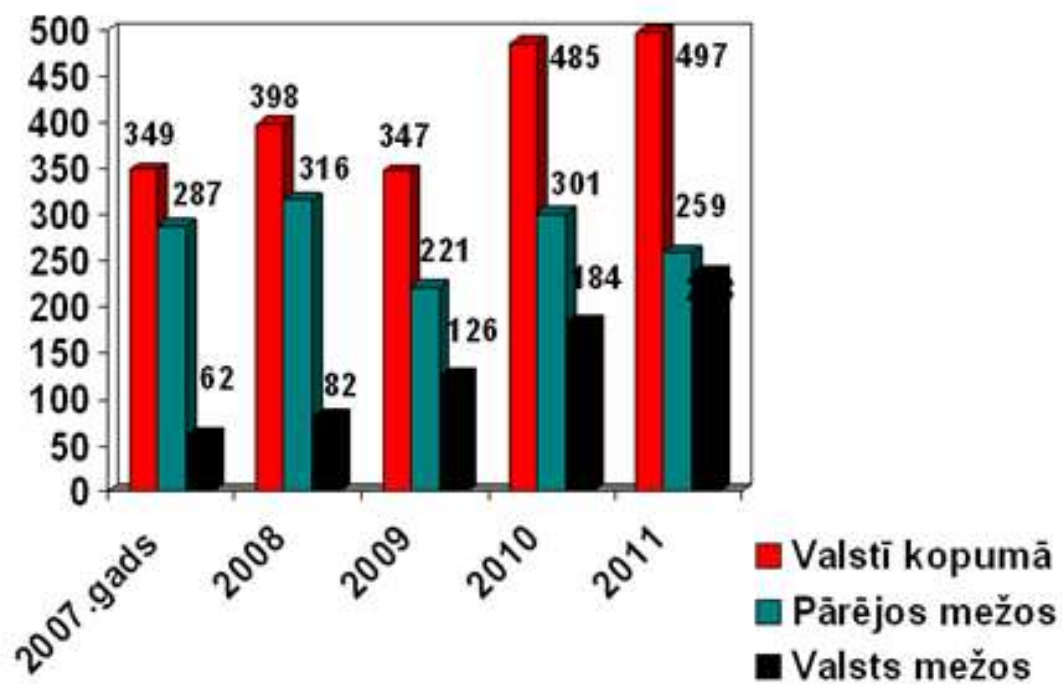
- 1) Latvijas Republikas Cēsu rajona tiesas 2006.gada 17.maija spriedums lietā nr.K11-108/2006, krimināllieta nr.1300010203.
- 2) LR Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007.gada 24.augusta lēmums lietā Nr.SKK-503/2007, krimināllieta Nr.11370041805

- 3) LR Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2011.gada 18.maija lēmums lietā nr.SKK-180/2011, krimināllieta nr.11250015002.
- 4) Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģijas 2001.gada 12.maija spriedums lietā CA-907/01.

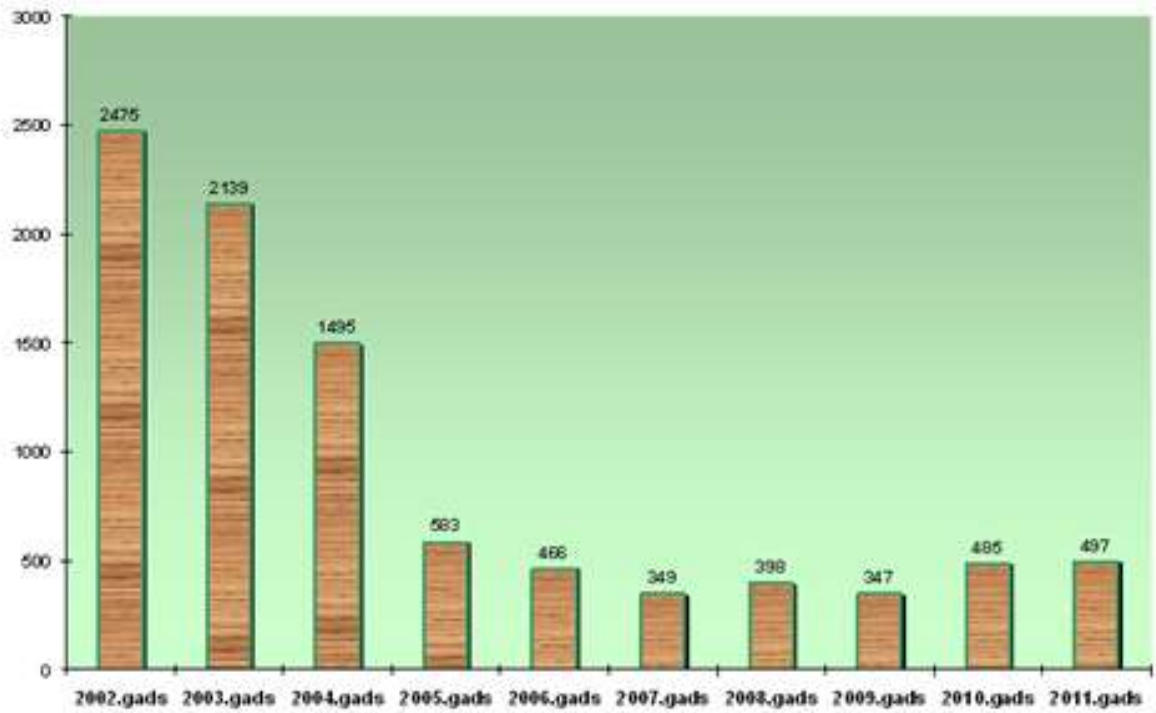
PIELIKUMI

1.pielikums

Augošu koku patvaļīgas ciršanas gadījumi
no 2007.gada līdz 2011.gadam

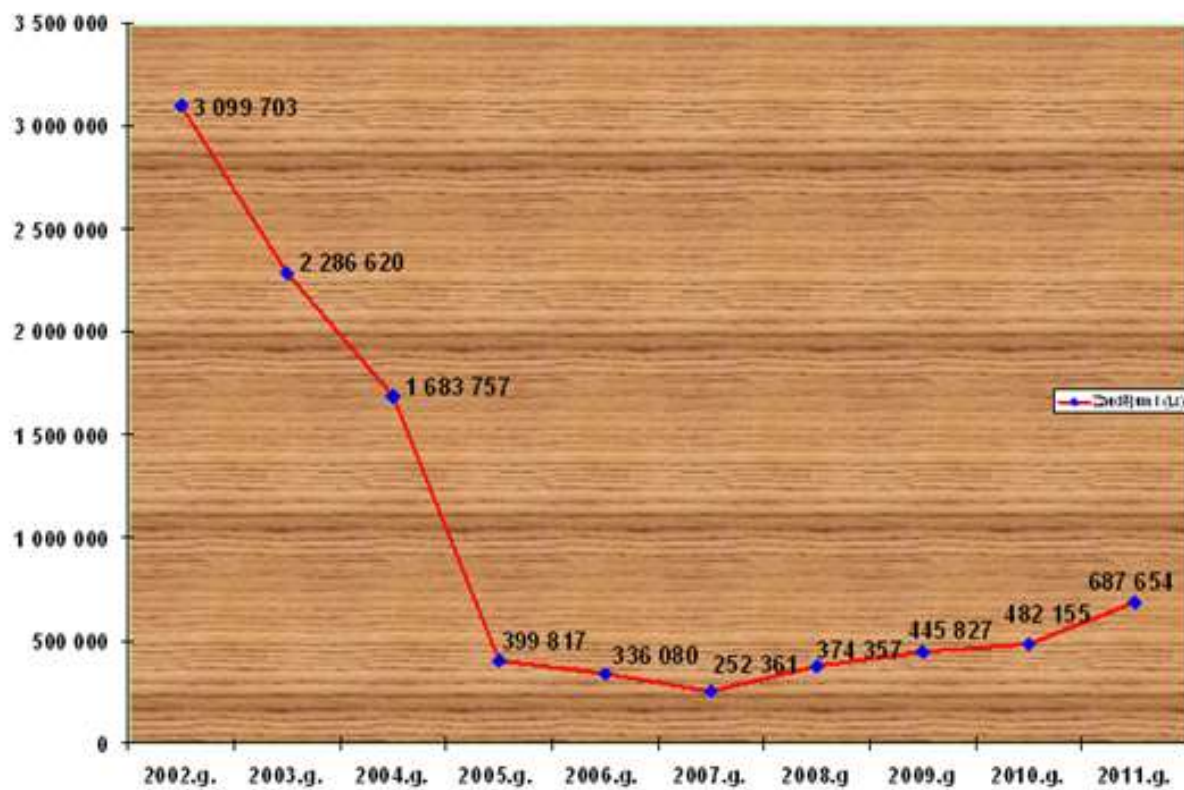

2.pielikums
Patvaļīgu koku ciršanas gadījumu skaits
valstī no 2002.gada līdz 2011.gadam

3.pielikums

Patvaļīgas cirtes rezultātā radīto zaudējumu
apmērs valstī no 2001.gada līdz 2011.gadam

Dabas videi nodarīto zaudējumu aprēķins

krimināllietā nr.11250009611

KOPIJA

Pielikums Nr. 8225-11-06

Mežam nodarīto zaudējumu aprēķins

Mežam nodarīto zaudējumu aprēķins ir 12 metru un lielāks (ja G ir > G min)

(Saskaņā ar 29.04.2003. MK noteikumu Nr. 228 "Mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtība" 7.pkt. 8.pkt., 8.1., 8.2., 9.pkt. un 1., 2.pielikumi)

Dienvidkurzemes virsmēģniecība **RENDA** pagasts
 Saimniecība: SALMINE Kaimiņi: 1 Nāģnieks: 1
 Valsts koku sējas - Priekš

1. Mežam nodarītais zaudējums par 1 m² nokļūstīgo nokrišņu koksnes (L_{mež}) V 86,00

$D_{mež} = 200 \quad * \quad K_{mež} = 0,43 = V = 86,00$

Ar MK noteikumu Nr. 228 noteiktā minimālā mēroņģa (L_{mež}) 200

Koeficients, atkarībā no meža veida un sējas, 2.pielikums $K_{mež} = 0,43$

2. Patvaļīgi nokrišņu koksnes apjoms (A), par kuru nosaka mežam nodarīto zaudējumu (m³):

$G_{mež} = 22 \quad - \quad G_{mež} = 0 \quad * \quad HR = 12,15 \quad * \quad S = 0,70 = A = 187,11$

$G_{mež}$ - normatīvajos aktos noteiktā meža veida minimālās šķērslauzums (m³/ha), ņemot vērā Meža valsts reģistra nāģnieka meža veida šķērslauzums ir lielāks par normatīvajos aktos noteikto šķērslauzumu 22,00

$G_{mež}$ - meža veida šķērslauzums pēc patvaļīgo koku cietības (m³/ha) 0

HR - veida koeficients, ko nosaka pēc meža veida valsts koku sējas vadītāja koku sēšanas (29.04.2003. MK noteikumu Nr. 228 "Mežam nodarīto zaudējumu noteikšanas kārtība" 1.pielikuma) saskaņā ar Meža valsts reģistra datiem 12,15

S - platība, kādā meža veids bojā vai iznīcināts (ha) 0,70

3. Mežam nodarītais zaudējums (L_z) Z

$A = 187,11 \quad * \quad V = 86,00 = Z = 16091,46 \text{ Ls}$

A - patvaļīgi nokrišņu koksnes apjoms (m³), par kuru nosaka mežam nodarīto zaudējumu 187,11

V - mežam nodarītais zaudējums par 1 m² nokļūstīgo nokrišņu koksnes (L_{mež}) 86,00

Mežam nodarītais zaudējums, kas radās darbu veikšanai meža apsaimniekošanai un izmantošanai saskaņā ar normatīvo aktu prasībām ir 16091,46 Ls

reģistrētais darbu izpildītājs ir: 46. lapa

Aprēķins veicis: mežsaimnieks Jānis Jānis 25.02.2017
(paraksts, vārds, uzvārds, dzimst.

Aprēķins pārbaudījis: mežsaimnieks Jānis Jānis 25.02.2017
(paraksts, vārds, uzvārds, dzimst.

KOPIJA PAREIZA
 DĀRŠVEDĀRIJAS VIRSMĒĢNIECIJA
 Darbinājs: Jānis Jānis
 Darbinājs: Jānis Jānis
 Kultūras: Jānis Jānis

4. eksemplārs

APLIECINĀJUMS Nr.819189 KOKU CIRŠANAI

Saskaņā ar īpašnieka vai tiesiskā valdītāja

Vārds, uzvārds	Personas kods	Juridiskās personas nosaukums	Reģistrācijas Nr.	Adrese
Dainis Bumbulis	280275-11762			Kuldīgas nov., Rendas pag., Salmiņi

pilnvarotās personas

Vārds, uzvārds	Personas kods	Pilnvaras Nr.	Izdošanas datums	Izdevējstāde
Sia Proto	412030-2345437		13.01.2011.zv. noL. IngunaBakanauska	

iesniegumu Nr.1013735, kurā lūgts izsniegt apliecinājumu koku ciršanai, un pamatojoties uz Meža likuma 39.panta 1.daļas 1.punktu un MK 16.11.2004 noteikumiem Nr.945 "Valsts meža dienesta nolikums" 3.4.punktu, **nolemju atļaut cirst kokus saimniecības SALMIŅI (inventarizācija Nr.310703331) mežā, ievērojot normatīvo aktu prasības.**

Virsmēģniecība: Dienvidkurzemes Mežniecība: Pārventas

Administratīvās teritorijas nosaukums: Kuldīgas novads Rendas pagasts

Cirsmas Nr.	Cirtes veids	Cirtes izpildes veids	Zemes vienības kadastra apzīmējums	Kvartāla Nr.	Stigabala Nr.	Izcirtamā platība (ha)
1	Galv. cirte	Kail. cirte	62800060023	1	3	0.50
				1	4	0.30
				1	7	1.00
				1	8	0.30
2	Galv. cirte	Kail. caurms	62800060023	1	2	1.00
3	Kopš. cirte	Krāj. kopš.	62800060023	1	1	0.80
4	Kopš. cirte	Krāj. kopš.	62800060023	1	6	0.20
5	Kopš. cirte	Krāj. kopš.	62800060023	1	9	1.60
Kopā						5.70

Apliecinājums derīgs no 2011.gada "24." janvāra līdz 2013.gada "31." decembrim

Apliecinājuma izdevējs: Dienvidkurzemes virsmēģniecība, Pārventas mežniecība
 Izdevēja adrese: Maņģenes iela 2, Mežvalde, Rumbas pagasts, Kuldīgas novads Tālrunis: 63323028
 2011.gada "24." janvārī Amatpersona: mežzinis I.Sarma

Apliecinājums ir sagatavots divos vienādos eksemplāros. Apliecinājumu var apstrādēt mēneša laikā no tā saņemšanas Dienvidkurzemes virsmēģniecības virsmēģzinim.

Apliecinājums Nr.819189 lpp.1 no 1

Bakalaura darbs „Krimināllikuma 109.panta „Patvaļīga koku ciršana un bojāšana” kvalifikācijas problēmas” izstrādāts LU Juridiskās fakultātes Tiesību zinātnes nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Līga Beidiņa

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba vadītāja: docente Dr.iur. Diāna Hamkova _____

Recenzents: Dr. habil. iur. Uldis Krastiņš

Darbs iesniegts _____ 28.05.2012.

Dekāna pilnvarotā persona: LU Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedras metodiķe Iveta Balode _____

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē _____

Komisijas sekretārs/-e: _____